

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

PRANJE DENARJA:
PRAVNE DIMENZIJE IN OCENA OBSEGA

Ljubljana, julij 2002

TANJA ŽEVART

IZJAVA

Študentka Tanja Ževart izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Mojmirja Mraka in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetni domači strani.

V Ljubljani, 8. julija

Podpis:

Kazalo

Uvod.....	1
1. OPREDELITEV PRANJA DENARJA.....	2
1.1 Definicija pranja denarja	2
1.2 Osnovne stopnje pranja denarja	3
2. KLASIFIKACIJA NAČINOV PRANJA DENARJA.....	4
2.1 Po vrsti transakcij.....	4
2.2 Po sektorju gospodarstva.....	6
2.2.1 Finančni sistem.....	6
2.2.2 Nefinančni sistem.....	9
3. MEDNARODNA AKTIVNOST PRI BORBI ZOPER PRANJE DENARJA.....	10
3.1 Konvencija Organizacije združenih narodov zoper nezakolit promet mamil in psihotropnih snovi – Dunajska konvencija	11
3.2 Konvencija Sveta Evrope št. 141 o pranju, izsleditvi, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem	12
3.3 Direktiva Evropske skupnosti o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja	14
3.3.1 Sprememba Direktive Evropske skupnosti o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja	17
3.4 Mednarodna delovna skupina FATF	17
4. PRAVNE DIMENZIJE PRANJA DENARJA V SLOVENIJI IN V NEKATERIH DRUGIH DRŽAVAH	19
4.1 Slovenska zakonodaja na področju pranja denarja	19
4.1.1 Kazenski zakonik Republike Slovenije.....	21
4.1.2 Zakon o preprečevanju pranja denarja	22
4.2 Pravna ureditev področja pranja denarja v drugih državah.....	26
4.2.1 Pet zakonodajnih modelov	27
4.2.2 Trije sistemi sporočanja transakcij pristojnim organom	30
4.2.3 Zastopanost nefinančnega sektorja pri izvajanju zakonodaje o preprečevanju pranja denarja	30
4.2.4 Organizacijske oblike organov, ki so zadolženi za zbiranje in analiziranje podatkov s področja pranja denarja.....	31
5. OCENA OBSEGA PRANJA DENARJA V SLOVENIJI IN V DRŽAVAH EU	32
5.1 Primerjava na osnovi sumljivih transakcij	33
5.2 Primerjava na osnovi začasno zaseženega denarja in ostalega premoženja.....	37
Sklep	38
Literatura.....	40
Viri.....	41
Priloga 1	I
WALKERJEV MODEL PRANJA DENARJA	I
Seznam angleških izrazov.....	III

Uvod

Že dolgo je znano, da aretacije storilcev kaznivih dejanj ne vplivajo kaj dosti na nadaljnje delovanje njihovih kriminalnih združb. Ob nedotaknjemem protipravno pridobljenem premoženju te združbe namreč kaj hitro najdejo nove člane, ki delajo naprej. Zaradi tega je bila potrebna sprememba strategije boja proti kaznivim dejanjem. Nastala in razvila se je ideja o tem, da je enako pomembno kot zapiranje storilcev tudi odvzemanje premoženjske koristi, ki so jo pridobili s kaznivimi dejanji. Ker pa tudi kriminalci ne sedijo kar križem rok in se vdajajo v usodo, jim je kaj kmalu postalo jasno, da morajo, če želijo to korist obdržati, prikriti njen pravi izvor in poreklo, ali z drugimi besedami: to premoženjsko korist morajo oprati. Še danes se ta igra mačke in miši nadaljuje: pralci denarja uporabljajo vedno nove in nove metode, organi pregona pa se skupaj s finančnimi in nefinančnimi ustanovami trudijo ustvariti zakonodajne, institucionalne in praktične okoliščine, ki bi omogočile odvzem kar največ nezakonito pridobljenega premoženja (Kos, 2001).

S pranjem denarja se za potrebe organiziranega kriminala danes ukvarjajo tudi najboljši finančniki, ki s pridom izkoriščajo globalizacijo svetovne ekonomije, še posebej liberalizacijo kapitalskih trgov in razvoj mednarodnega plačilnega sistema. Ta omogoča prenos sredstev med bankami iz različnih koncev sveta, ki se obstoja druga druge najverjetneje niti ne zavedajo, v roku parih sekund. Potrebno je tudi poudariti, da so te vsote denarja ogromne, saj mednarodni organizirani kriminal na leto ustvarja milijardne dobičke s trgovino z mamili in orožjem, izsiljevanjem, korupcijo, goljufijami, zločini proti okolju in drugimi kaznivimi dejanji. Organizirane kriminalne združbe seveda skušajo s pranjem denarja ohraniti te svoje dobičke in jih usmeriti v zakonite dejavnosti, pogosto pa jih spet investirajo tudi v nelegalne dejavnosti.

Glavni cilj pričujoče diplomske naloge je oceniti, kolikšna je količina opranega denarja v Sloveniji v primerjavi z Evropsko unijo oziroma njenimi članicami. Zastavljeni cilj bom skušala realizirati v treh korakih. V prvem delu bom predstavila teoretični okvir proučevane problematike. Tako bom v prvem poglavju najprej podala definicijo pranja denarja in opisala njegove osnovne stopnje, v drugem poglavju pa bom prikazala klasifikacijo načinov pranja denarja glede na vrsto transakcij in sektor, v katerem se izvajajo.

V drugem delu bom nato predstavila pravne dimenzije pranja denarja pri nas in v nekaterih drugih državah. Z odpiranjem mej in sprostitevijo mednarodne trgovine je pranje denarja postalo mednarodni problem, ki se ga zavedajo številne mednarodne organizacije. Te so z namenom preprečitve oziroma omejitve pranja denarja sprejele številne konvencije in priporočila, ki jih podrobneje predstavljam v tretjem poglavju. V četrtem poglavju sledi primerjava zakonodaje pri nas in v državah Evropske Unije. Zanimalo me bo predvsem, katera predhodna kazniva dejanja so zajeta v zakonodajo, ki ureja področje preprečevanja

pranja denarja ter kateri subjekti (finančni in nefinančni) so zavezanci za izvajanje predpisov na tem področju.

V zadnjem, tretjem delu pa bom skušala oceniti dejanske razsežnosti obravnavanega pojava v praksi. Zavedam se, da je ocenjevanje obsega pranja denarja zelo težavno, saj je statistično spremljana le legalna dejavnost, nelegalna pa formalno ni zabeležena. Podatki o njenem obsegu so zgolj ocene, kolikšen delež nelegalnih dohodkov se opere, pa je odvisno od posameznega primera. Kljub temu bom skušala razpoložljive podatke o obsegu pranja denarja v Sloveniji primerjati s podatki v članicah EU.

1. OPREDELITEV PRANJA DENARJA

1.1 Definicija pranja denarja

Pranje denarja lahko razumemo kot proces, v katerem poskušajo storilci kaznivih dejanj prikriti lastništvo nad premoženjsko koristijo, ki jo pridobijo s svojimi kaznivimi dejanji, in njen pravi izvor. Če ga izvedejo uspešno, jim je omogočeno razpolaganje z virom premoženja in zagotovljena zakonita krinka. Pranje denarja je praviloma povezano z organiziranim kriminalom (na primer s trgovino z mamili, trgovanjem z orožjem, prevarami) ter drugimi hujšimi kaznivimi dejanji (Vreča, 1999, str. 121).

Končni cilj pralcev denarja je, da na nezakonit in kriminalen način pridobljen denar nalagajo v banke, prenašajo prek bančnih računov, ga menjajo za drug denar, gotovinsko kupujejo vrednostne papirje, zlato, nepremičnine, ga vlagajo v zavarovalnice, igralnice ipd. Na ta način zabrišejo izvor njegovega nastanka ter ga naredijo "čistega". Nov, očiščen denar se večinoma zopet vrne v utečene trgovinske mreže z mamili in orožjem.

Opredelitev pranja denarja, ki je povzeta po Konvenciji Združenih narodov iz leta 1988, obsega tri sklope aktivnosti: pretvorba nezakonito pridobljene gotovine v drugo obliko premoženja, prikrievanje resničnega izvora lastništva nelegalno pridobljenega dohodka in ustvarjanje navidezno legalnega vira lastništva (Markey, 1993, str. 6).

Glavne značilnosti pranja denarja (Šeme Hočevar, 1997, str. 21; Billy's Money laundering Information Website, 2002a):

- je kriminalna dejavnost, v katero je ponavadi vpletena več kot le ena oseba,
- vključuje velike vsote denarja,
- denar ali premoženje izvira iz kaznivega dejanja,
- opravi se preko legalnega plačilnega sistema,
- pogosto vključuje mednarodne tokove, opravi se tako, da je denarju čim težje slediti,
- deluje kot legitimno pridobljen denar ali premoženje,

- opran denar se najpogosteje investira zopet v nelegalne, lahko pa tudi v legalne dejavnosti,
- državne omejitve niso ovira za pranje denarja.

Pranje denarja je torej aktivnost, s katero se na videz spremeni izvor nezakonito pridobljenega denarja, tako da izgleda, kot da je bil pridobljen na zakonit način. Kriminalci želijo nezakonito pridobljen denar prenesti v finančni sistem in prikriti njegov izvor. Pranje umazanega denarja je osnovno gorivo za pogon in širitev nelegalne trgovine z mamili, orožjem, belim blagom, človeškimi organi, radioaktivnimi in strupenimi snovmi, za goljufije, terorizem in drugo (Plantan, 1999, str. 32). Namen pranje denarja je prikriti kriminalno naravo denarja ali pa prikriti denar pred davčnimi ali carinskimi organi ter kontrolo menjave.

Termin "launder" (pranje) je bil prvič uporabljen v časniku "The Guardian" leta 1973 v članku o 200.000 USD, namenjenih republikanski predvolilni kampanji v ZDA, ki so jih z namenom prikritja porekla denarja v kovčkih prenesli v Mehiko, kar predstavlja del znane afere Watergate (Heršak, 1993, str. 221). V sodniškem oziroma pravniškem kontekstu pa je bil ta izraz prvič uporabljen leta 1982 prav tako v ZDA.

1.2 Osnovne stopnje pranja denarja

Pri pranju denarja ne gre za eno samo dejanje, temveč je to proces, ki je sestavljen iz treh osnovnih stopenj. Vsaka od teh stopenj lahko poteka samostojno, prav tako pa lahko vse operacije potekajo v istem časovnem obdobju. Te osnovne stopnje so: plasman, stratifikacija in integracija.

Plasman (ang. placement) je korak, v katerem se poskuša gotovino, ki je bila pridobljena nezakonito, naložiti v državi ali pa fizično prenesti iz države. Denar iz ilegalne operacije se transformira v negotovinske finančne dobrine in nepremičnine.

Stratifikacija (ang. layering) je postopek, s katerim se poskuša prikriti izvor denarja in lastnikov. Preko številnih finančnih transakcij, s posredovanjem legalnih in fiktivnih podjetij, preko anonimnih vlaganj, preko posrednikov ali preko različnih kreditnih aranžmajev se zakrijejo sledovi in onemogoči identifikacija lastnika (Deisinger, 1993, str. 89). Pri tem se intenzivno izkorišča možnost transakcij v mednarodnem okolju.

Integracija (ang. integration) pa za razliko od stratifikacije ne poskuša prikriti izvora denarja, ampak mu skuša zagotoviti pravno veljavnost. To pomeni, da denar usmerja nazaj v gospodarstvo kot običajna poslovna sredstva, z vlaganjem v legalne posle ali pa tudi v nezakonite dejavnosti.

V procesu pranja denarja obstajajo kritične točke (ang. choke points), v katerih so pralci denarja najbolj ranljivi in jih pristojni organi najlažje izsledijo: to je ob vstopu denarja v

finančni sistem, pri transferjih v finančni sistem ali iz njega ter pri prestopu gotovine prek državne meje.

Tabela 1: Primeri transakcij v posameznih fazah

Plasman	Stratifikacija	Integracija
Polog gotovine v banko (s pomočjo zaposlenih ali skupaj z denarjem zakonitih poslov).	Elektronske transakcije v tujino (pogosto se za to uporabljajo "shell" podjetja ali pa se prenosi izvedejo v okviru zakonitih poslov).	Navidezna vračila posojil ali ponarejene fakture.
Izvoz gotovine	Pologi gotovine v davčne raje oz. "offshore" središča. ¹	Vrsta elektronskih prenosov doma in v tujini onemogoča izsleditev vira sredstev.
Gotovinski nakupi luksuznih dobrin, nepremičnin ali poslovnih sredstev.	Preprodaja dobrin/sredstev.	Dohodek od imetja ali poslovnih sredstev dobi videz čistega premoženja.

Vir: Billy's Money laundering Information Website, 2002b

2. KLASIFIKACIJA NAČINOV PRANJA DENARJA

Zaradi vse obsežnejšega pregona pranja denarja, se pojavljajo vedno novi načini, s katerimi želijo pralci denarja prikriti sledi umazanega denarja. Metode pranja denarja se tako nenehno spreminjajo (praktično od primera do primera), vendar gre pogosto le za izpopolnjene in kompleksnejše oblike že znanih in razširjenih metod. Določena metoda se torej prilagaja okoliščinam posameznega primera, s tem pa proces preprečevanja pranja denarja postaja toliko bolj kompleksen in težavnejši.

2.1 Po vrsti transakcij

V težko pregledni množici različnih, neredko izjemno inovativnih metod pranja denarja, nekatere zaradi svoje pogoste uporabe izstopajo. Te osnovne metode so sledeče:

¹ S tem pojmom razumemo države ali določena območja v državi, kjer pravni red predpisuje nizke ali ničelne davke za dejavnosti, ki so registrirane, in poslujejo po drugačnih pogojih kot v »normalnih« državam. Značilnosti teh dejavnosti so: nalaganje in sposojanje prostih finančnih sredstev, mednarodno davčno načrtovanje, varovanje premoženja, poudarjena tajnost osebnih podatkov ter podatkov o premoženju in prihodkih, za nerezidente oziroma tujce veljajo drugačni, ugodnejši pogoji poslovanja kot za rezidente oziroma domačine (Plantan, 2002, str. 18).

a) Tihotapljenje gotovine

Pri tihotapljenju gotovine gre za ilegalen prenos gotovine v tujo državo in polog denarja na bančni račun v tej državi. Tihotapljeni denar skrijejo v prtljago ali tovor in prenesejo preko državne meje, lahko pa ga tudi pošljejo preko mednarodne hitre pošte. Ko tovrsten denar prispe v državo, ki zagotavlja bančno tajnost, nima pa učinkovitega denarnega nadzora, so sredstva varna pred zasegom. Naložen denar se potem ne razlikuje od drugega in njegova uporaba je neomejena.

b) Drobljenje (ang. smurfing)

Pri tej metodi gre za drobljenje denarja v zneske, ki so manjši od tistih, pri katerih mora banka identificirati osebo, ki polaga gotovino na račun, ali ki jih je potrebno prijaviti carini pri prehodu državne meje. Namen drobljenja je preprečiti prijavo pologa ali prenosa gotovine državnim organom oz. identifikacijo osebe, ki denar polaga. Pri svoji nameri se pralci denarja lahko usmerijo na finančne ustanove, v katerih skušajo podkupiti menedžerje ali preostale zaposlene z namenom oprostitev obveznega poročanja organom, ki bdijo nad gotovinskimi in sumljivimi transakcijami v posamezni državi (Podbevšek, 1993, str. 16).

c) Sestavljanje (ang. structuring)

S to metodo se je možno izogniti poročanju in hranjenju podatkov o izvedeni transakciji, saj z njo veliko finančno operacijo razdelijo na več samostojnih operacij z nizkimi zneski. Tako namesto ene velike izvedejo mnogo manjših transakcij (njihovo število lahko doseže tudi nekaj deset tisoč).²

d) Navidezno zadolževanje (ang. loan back)

Ta metoda je ena najpopularnejših oblik pranja denarja na svetu. Pri tej metodi se v prvi fazi denar prenese na bančni račun banke v enem od davčnih rajev. Ta denar se kasneje prenese na banko v državi, od koder je prišel, ali pa, kar je veliko bolj pogosto, na banko v tretji državi. Nato oseba (pralec denarja) v tej banki najame kredit, kot garancijo za vračilo kredita pa navede denar, deponiran pri isti banki. Denar iz posojila uporabi za legalne posle, kot vir denarja pa navaja kredit, ki mu ga je odobrila banka (Bosworth-Davies, 1995, str. 42). Kredita običajno ne vrne, zato se ta poplača z depozitom, ki je služil kot jamstvo.

e) Gotovinske dejavnosti

Gre za dejavnosti (restavracije, zabavišča z igralnimi avtomati, avtopralnice ipd.), pri katerih je težko napovedati dnevni, tedenski ali mesečni promet in pri katerih je večina plačil izvedena v gotovini. Zato vključitev dodatnih nelegalnih finančnih sredstev in prikaz le-teh kot zakonitih pralcem denarja ne predstavlja težav.

² Konkreten primer "structuringa" je bil odkrit pri transakciji denarja v Ekvadorju, kjer je bilo 29 milijonov USD prenesenih v povprečnih zneskih po 600 USD, za kar je bilo potrebnih prek 40.000 transakcij (Mobius, 1998, str. 271).

f) Navidezna podjetja ("front" in "shell" podjetja)

Denar, ki pride v državo z značilnostmi finančnega paradiža, se lahko naloži tudi v "front" ali "shell" podjetja. "Shell" podjetje običajno nima druge funkcije, kot da nudi nelegalno pridobljenemu denarju zatočišče ter prikrije njegov pravi izvor in naravo. V nasprotju s "shell" podjetjem pa "front" podjetje opravlja tudi zakonite dejavnosti, ki služijo kot krinka za nelegalne dejavnosti. Ta navidezna podjetja so lahko tudi banke ali zavarovalnice. Mnogo pralcev denarja uporablja več kot le eno "front" ali "shell" podjetje, med katerimi nato prelivajo denar in še bolj zabrišejo sledi.

g) Drugo

Za pranje denarja se uporabljajo tudi igralnice, borzne hiše, menjalnice ter vzporedni oz. nezakoniti bančni sistemi. Naštete metode so podrobneje opisane v nadaljevanju.

2.2 Po sektorju gospodarstva

Glede na sektor, v katerem se opravlja storitev pranja denarja, ločimo finančni in nefinančni sektor, v okviru finančnega pa še bančni in nebančni sektor. Najpomembnejšo vlogo pri tem igra finančni sektor in znotraj njega bančni sistem, saj je zanj značilna velika hitrost izvajanja transakcij in dostopnost po celem svetu. V preteklosti in tudi še danes je tako bančni sistem najpogosteje uporabljen za izvajanje storitev pranja denarja, vendar pa je njegova vloga v prihodnosti vprašljiva. Razvoj novih tehnik bo namreč omogočil, da se bodo transakcije izvajale predvsem mimo finančnega sistema.

V nadaljevanju bom predstavila določene načine pranja denarja glede na sektor (finančni ali nefinančni), v katerem se izvajajo, in glede na to, ali se izvajajo v fazi plasmana, stratifikacije ali integracije. Ta razdelitev je povzeta po Plantan (2000, str. 44-48).

2.2.1 Finančni sistem

Zaradi anonimnosti kriminalci večinoma trgujejo z gotovino, saj tako ni mogoče identificirati niti kupca niti prodajalca. Posedovanje gotovine pa je zaradi možnosti kraje nevarno, poleg tega pa lahko plačevanje visokih vsot z gotovino pritegne pozornost policije in davčne inšpekcije. Kriminalci zato želijo gotovino zamenjati v kakšno drugo obliko, ki ne zbuja toliko pozornosti. Največja ovira za pralce denarja je tako vnos gotovine v finančni sistem, saj jih je na tej točki najlažje zaznati.

2.2.1.1 Bančni sistem

Kot smo že omenili, so banke najpogosteje uporabljen sistem za pranje denarja.³ Njihova značilnost je namreč hiter način nakazil po celem svetu ter dostop do mednarodnih finančnih

³ Bertolt Brecht je menda nekoč zapisal: "If you want to steal, then buy a bank".

trgov. Vendar pa se v nekaterih državah zaradi vedno učinkovitejšega odkrivanja umazanega denarja delež poskusov pranja denarja v bančnem sistemu manjša in se seli v nefinančni sistem.

Prva stopnja – stopnja plasiranja

Na tej stopnji so načini pranja denarja v bančnem sistemu preprosti:

1. Gotovinski pologi velikih zneskov

Ta način se uporablja:

- v državah, kjer ni zakonodaje na področju pranja denarja,
- v državah, kjer zakonodaja na področju pranja denarja obstaja, a se ne izvaja,
- kjer obstaja zakonodaja na področju pranja denarja, se tudi izvaja, vendar so za sporočanje gotovinskih ali/in sumljivih transakcij ključni bančni uslužbenci podkupljeni ali zavedeni in le-teh ne sporočajo ustreznemu državnemu organu,
- kjer zakonodaja na področju pranja denarja obstaja in se izvaja, vendar so pralci denarja lastniki bank ali njihovi večinski delničarji – zato imajo prevladujoč vpliv na sporočanje gotovinskih ali/in sumljivih transakcij ustreznemu državnemu organu.

2. Drobljenje velikih zneskov umazanega denarja na manjše zneske, ki ne pritegnejo pozornost pristojnih organov.

3. Nakup plačilnih instrumentov z gotovino

Gotovina se v tem primeru ne polaga na račun, temveč se z njo kupi razne oblike plačilnih instrumentov ali pa se izvede neposredno nakazilo po enem od najbolj razširjenih sistemov elektronskega plačevanja.

Druga stopnja – stopnja stratifikacije

Bistvo te faze je zaporedje mnogih različnih, pogosto kompleksnih finančnih transakcij znotraj države in v tujini. Gre za gibanje denarja skozi celo vrsto transakcij, kar ga tako oddalji od vira plasiranja, da ga ni več mogoče izslediti. Finančne transakcije, tako logične kot nelogične, se največkrat izvajajo preko tujine ob pomoči številnih drugih računov in različnih finančnih instrumentov.

Načini pranja so:

1. Nakup plačilnih instrumentov: potovalni čeki, denarna nakazila, bančni čeki, ki se glasijo na prinosnika, drugo.
2. Nakazilo po elektronskem sistemu, prikazano kot plačilo blaga ali storitev, ki je lahko resnično ali lažno ali pa le kritje za najem ali odplačilo posojila.

Orodja, ki se uporabljajo v tej stopnji (in tudi kasneje):

- lažna imena lastnikov računa,
- anonimni računi,
- ponarejena dokumentacija, ki je osnova za nakazilo,
- lažne gospodarske družbe,

Tretja stopnja – stopnja integracije

V zadnji fazi gre za vračanje denarja nazaj v finančni sistem ali v gospodarstvo. Končni uporabnik ga lahko uporabi, ne da bi s tem vzbudil sum pri preiskovalnih organih. Na tej stopnji običajno sodeluje zapletena in široka mreža pravnih in fizičnih oseb iz več držav, ki izvajajo obsežno navidezno in tudi pravno poslovanje. Po uspešnem plasmaju in stratifikaciji je pranje denarja v fazi integracije težko odkriti.

2.2.1.2 Nebančni sistem

Menjalnice

Menjalnice se v procesu pranja denarja pogosto uporabljajo kot vmesni člen, s katerim se zakriva in spreminja sled za denarjem. To se lahko izvede že na prvi stopnji pranja denarja, lahko pa tudi kadarkoli kasneje. Z menjavo v drugo valuto ali celo več valut se sled razprši. Z drobljenjem večjih zneskov na manjše, s čimer dosežemo zneske, ki jih ni potrebno sporočiti ustreznim organom nadzora v državi, je tako možno oprati tudi zelo velike količine umazanega denarja.⁴

Borzno posredniške družbe

Ob pomoči borzno posredniške hiše in borznih posrednikov je mogoče umazan denar vnesti na borzo, kjer se z nizom nakupov in prodaj vrednostnih papirjev zakrije prvotni izvor denarja. Ta metoda je razmeroma kompleksna, zanjo je potrebno več strokovnega znanja in se v širšem obsegu uporablja šele v zadnjih letih. Vključuje tako različne borzno posredniške hiše kot tudi strokovnjake s področja financ in prava, s čimer metoda pranja denarja postane bolj kompleksna in umazan denar težje izsledljiv.⁵

⁴ Tudi v Sloveniji so bile nekatere menjalnice ustanovljene ali zlorabljene prav za pranje denarja iz trgovine z mamili. Po besedah direktorja Urada za preprečevanje pranja denarja RS Klaudija Strolige je Slovenija s tem, ko je pred leti praktično vsakemu omogočila ustanovitev menjalnice, vzpostavila preslabo nadziran sistem. Banka Slovenije je imela samo nekaj inšpektorjev, ki so bili zadolženi za nadzor več kot tisoč menjalnih mest v državi. Z vzpostavitvijo novih pravil, kot je licenciranje menjalnic, izobraževanje ljudi ipd., je bil narejen večji red. Dodaten napredek pa bo dosežen s tem, ko bo dosledno uveljavljeno načelo, po katerem ustanovitelji in lastniki menjalnic med drugim ne bodo smeli imeti kriminalne preteklosti (Matos, 2002, str. 35).

⁵ Po besedah Klaudija Strolige tudi v Sloveniji pranje denarja v tem segmentu obstaja, vendar pa se borzni posredniki v zadnjih letih niso izkazali kot tisti, ki bi izpolnjevali zakonodajo na področju pranja denarja. Odkar namreč deluje Urad za preprečevanje pranja denarja iz njihovih vrst ni prišla niti ena prijava o domnevno sumljivi transakciji (Weiss, 2002).

Zavarovalnice

Z zavarovalnico pralci denarja sklenejo polico za življenjsko zavarovanje za visoko zavarovalno vsoto. Plačajo lahko letno ali večletno premijo. Kmalu po sklenitvi polico odkupijo. Zaradi predčasnega odkupa sicer izgubijo del denarja, vendar je izvor denarja popolnoma zakrit. S tem je izvedena prva stopnja pranja denarja.

Skladi

Običajno skladi upravljajo z visokim premoženjem, v katerega se lahko primeša tudi umazan denar.

2.2.2 Nefinančni sistem

Igralnice

Igralnice privlačijo pralce denarja zaradi tega, ker so to “gotovinsko intenzivni posli”. Svet igralnic je tako že tradicionalno eden najpomembnejših za pranje denarja, saj so ga intenzivno uporabljali že v zgodnjih petdesetih letih. Sam proces pranja denarja se v igralnici odvija tako, da oseba prinese gotovino in jo na blagajni zamenja za žetone. S temi žetoni nato bolj malo igra ali pa sploh ne. Ob odhodu iz igralnice oseba na blagajni zahteva izplačilo prinesenih žetonov v obliki čekov na prinosnika ali pa naroči igralnici naj ga nakaže na izbran račun. Poreklo denarja lahko kasneje dokazuje in opravičuje z iztržkom od igranja. Tako pralci izvedejo prvo stopnjo pranja denarja (gotovinske transakcije), ko denar v obliki gotovine vstopi v finančni sistem in se spremeni v negotovinsko finančno dobrino. Hkrati lahko z nakazilom na račun ali z nakupom finančnih instrumentov izvedejo tudi drugo stopnjo, nanašanje plasti, ki zakrivajo sledi.

Turistične agencije

Turistične agencije so potencialna tarča pralcev denarja, saj imajo veliko opraviti z gotovino, ki jo sprejemajo za plačilo svojih storitev in programov, ki jih ponujajo. Pralci denarja tako najprej z gotovino plačajo turistični agenciji, nato pa čez nekaj dni pogodbo odpovedo. Velikemu odbitku se izognejo s plačilom zavarovalnine za primer odpovedi. Turistična agencija nato nakaže denar na zelen račun in prva stopnja je povsem končana.

Možno pa je tudi, da pralci denarja sami ustanovijo turistično agencijo in jo uporabljajo za kritje pranja denarja. To storijo tako, da umazan denar primešajo k čistemu. Pri velikem obsegu poslovanja je težko priti na sled dodatnemu poslovanju, ki poteka v ozadju.

Preprodaja nepremičnin

Gre za pridobitev nepremičnine na podlagi podcenitve njene realne vrednosti in za njeno prodajo čez nekaj časa po njeni pravi ceni. Ta proces navadno poteka v naslednjih korakih: oseba kupi nepremičnino po podcenjeni vrednosti (ali pa del kupnine plača “na roko”), jo zadrži za čas “prenovitvenih del ali naložb” in nato proda po ceni, ki je višja od nakupne za domnevni strošek prenovitvenih del. Ta način pranja denarja lahko privede do motenj v

prometu z nepremičninami, saj zaradi nezainteresiranosti pralcev za ceno nepremičnin le-te v državi hitro naraščajo.

Posredniki, ki poslujejo z gotovino

Posredniki so lahko zastavljalnice, dražbene hiše, prodajalci avtomobilov, trgovci z dragimi kamni in kovinami, odvetniki in notarji ipd. Ti tako predstavljajo dodatno prekrivalno plast, saj posredujejo in zastopajo stranke, ki tako ostanejo neimenovane. Lahko so zapisani kot naročniki nakazil, ustanovitelji gospodarskih družb, lahko pa tudi v blagajni hranijo gotovino ali njene nadomestke ter za svoje stranke opravljajo gotovinske transakcije.

Načini pranja denarja, ki smo jih predstavili v tem poglavju, pa seveda ne predstavljajo celotnega spektra oblik pranja denarja. Opisali smo le najpogosteje uporabljene načine (oziroma tiste načine, ki so jih pristojni organi nadzora do sedaj odkrili). Metode pranja denarja se namreč neprestano spreminjajo in dopolnjujejo. Pralci denarja večje izkoriščajo možnosti, ki jih nudijo nove tehnologije, in so tako skoraj vedno korak pred preiskovalci. Raznolikost metod je pogojena tudi z družbenim statusom osebe, ki se ukvarja s to prepovedano dejavnostjo. Tehnike pranja denarja so odvisne od ciljev kriminalcev, od njihovega znanja oziroma znanja tistih, ki zanje opravljajo te posle, od okoliščin, ki so povezane s kriminalom, in od pravnega oz. represivnega sistema države, kjer se denar pere.

3. MEDNARODNA AKTIVNOST PRI BORBI ZOPER PRANJE DENARJA

V preteklosti sta velik problem predstavljala nekaznivost pranja denarja in pomanjkanje ustrezne zakonodaje s področja bančne tajnosti v mnogih državah. Kljub številnim mednarodnim sporazumom o sodelovanju na področju kriminala je bila praktično onemogočena izmenjava pomembnih podatkov med državami in s tem oteženo preiskovanje tovrstnih dejanj. V reševanje omenjene problematike se je zato vključila tudi mednarodna skupnost, ki je v okviru različnih svetovnih in regionalnih organizacij skušala poenotiti predpise med različnimi državami in jih spodbuditi, da temu področju namenijo ustrezno pozornost. Kot glavna ovira pri mednarodnih prizadevanjih za preprečevanje pranja denarja se je namreč pokazala neusklajenost zakonodaj različnih držav. Zakonodajo za preprečevanje pranja denarja so namreč v teh državah sprejemali v različnih časovnih obdobjih in v različnih okoliščinah, kar je rezultiralo v različnih, med seboj mnogokrat neusklajenih zakonih.

Razvite evropske države so tako v sodelovanju z Združenimi državami Amerike in drugimi razvitimi državami v zadnjih dvajsetih letih v svoje pravne ureditve vključile kaznovanje pranja denarja in določile ukrepe, ki naj bi državnim organom omogočili odkrivanje pranja denarja, zaplembo premoženjske koristi in odkrivanje storilcev kaznivih dejanj. Mednarodno usklajena prizadevanja za kaznovanje pranja denarja naj bi na eni strani zajezila trgovanje z

mamili in preprečila druga kazniva dejanja, na drugi strani pa storilec kaznivih dejanj onemogočila, da bi zlorabljali prednosti prostega pretoka sredstev ter blaga in oseb v gospodarsko vedno bolj povezani Evropski zvezi in drugih gospodarskih povezavah (Vreča, 1999, str. 122).

Na osnovi povezovanja in medsebojnega sodelovanja držav na področju pranja denarja je nastalo kar nekaj skupnih dogovorov in ukrepov. Temeljni mednarodni dokumenti s področja pranja denarja so tako naslednji (Božičnik, Stipič, 2000, str. 455):

- Konvencija Organizacije združenih narodov zoper nezakonit promet mamil in psihotropnih snovi je bila sprejeta 19. 12. 1988 na Dunaju. Po vsebini je opredelila pranje denarja, ki pa je vezano le na nedovoljen promet z mamili.
- Konvencija Sveta Evrope št. 141 o pranju, izsleditvi, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem, je bila sprejeta 8. 11. 1990 v Strasbourgu, veljati pa je začela 1. 9. 1993 in predstavlja najpomembnejši mednarodni akt na področju pranja denarja.
- Direktiva Evropske skupnosti o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja je bila sprejeta 10. 6. 1991 in je kot pravno močnejši akt nadomestila dotedanjo Izjavo o preprečevanju kriminalne uporabe bančnega sistema za pranje denarja iz leta 1988.
- 40 priporočil za preprečevanje pranja denarja je bilo maja 1990 sprejetih v okviru delovne skupine FATF – Financial Action Task Force. Le-ta niso bila zavezujoča, a so bistveno vplivala na razvoj ukrepov za preprečevanje pranja denarja.

3.1 Konvencija Organizacije združenih narodov zoper nezakonit promet mamil in psihotropnih snovi – Dunajska konvencija

Konvencija predstavlja prvi mednarodni dokument, ki po vsebini definira kaznivo dejanje pranja denarja in predpisuje zaplembo premoženja, pridobljenega s kriminalnimi dejavnostmi. Vzrok za nastanek konvencije je bila zaskrbljenost držav članic OZN zaradi naraščajočega trenda nelegalne proizvodnje mamil in drugih psihotropnih snovi, ki pomenijo resno grožnjo zdravju in lahko spodkopajo ekonomske, kulturne in politične temelje sodobne družbe.

Ta konvencija je tako omogočila začetek pregona preprodajalcev drog in zaplemb njihovega nezakonito pridobljenega premoženja ter s tem povezano kaznovanje postopkov pranja denarja. Uredila je tudi področje pravne pomoči med državami, tako da bi se te lahko na mednarodnem nivoju učinkoviteje lotile boja proti nezakonitemu prometu z mamili in psihotropnimi snovmi. Konvencija tako zavezuje države podpisnice k temu, da bodo zakonodaje držav o bančni tajnosti omogočale obveščanje pooblaščenih ustanov o pranju denarja. Slabost te konvencije pa je omejevanje le na primere, ko je predhodno kaznivo dejanje nezakonita trgovina z mamili in /ali s psihotropnimi snovmi (ne pa tudi druga kazniva dejanja).

Konvencijo je 15. 11. 1990 ratificirala tudi tedanja SFRJ (Uradni list SFRJ, št. 14 z dne 23. 11. 1990). Po razglasitvi samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije se je veljavnost te konvencije prenesla tudi na našo državo. Pri sprejemanju slovenske zakonodaje na področju pranja denarja so upoštevana vsa določila te konvencije.⁶

3.2 Konvencija Sveta Evrope št. 141 o pranju, izsleditvi, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem⁷

Omenjena konvencija je zagotovo eden najpomembnejših in temeljnih aktov s področja preprečevanja pranja denarja. Njena glavna cilja sta:

- a) reforma notranjih nacionalnih predpisov z obvezno zakonodajno opredelitvijo pranja denarja, s čimer bi se izboljšala primerljivost kazenskih zakonodaj posameznih držav;
- b) krepitev pravne pomoči in sodelovanja med državami na tem področju – načelo mednarodnega sodelovanja.

Konvencija vsebuje preambulo in štiriinštirideset členov ter je razdeljena na štiri poglavja (Jakulin, 1997, str. 281-283):

V prvem poglavju so zbrane definicije pojmov, ki jih uporablja konvencija. Med njimi je tudi “zaplemba”, ki jo konvencija opredeljuje kot kazen ali ukrep, ki ga v postopku v zvezi s kaznivim dejanjem odredi sodišče in katerega posledica je dokončen odvzem premoženja. Gre za ukrep, s katerim sodišče storilcu odvzame predmete, premoženjsko korist, pridobljeno s kaznivim dejanjem ali premoženje, ki po vrednosti ustreza taki premoženjski koristi.

V drugem poglavju so navedeni ukrepi, ki jih morajo države podpisnice sprejeti na državni ravni. Med njimi so na prvem mestu navedeni ukrepi za zaplembo. Drugi člen konvencije države pogodbenice zavezuje, da sprejmejo zakonske in druge ukrepe, na podlagi katerih lahko zaplenijo predmete in premoženjsko korist ali premoženje, ki po vrednosti ustreza taki premoženjski koristi. Ta določba je zelo pomembna, saj od držav pogodbenic terja, da sprejmejo takšne ukrepe, na podlagi katerih bo mogoče poseči tudi na legalno pridobljeno premoženje v višini, ki ustreza vrednosti protipravno pridobljene premoženjske koristi. Ta ukrep seveda pride v poštev samo v primerih, ko ni mogoče odvzeti predmetov oz. premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem.

V četrtem členu so urejena posebna preiskovalna pooblastila in metode. Od držav pogodbenic zahteva sprejetje zakonskih in drugih ukrepov, na osnovi katerih je mogoče pridobiti bančne, finančne in poslovne evidence, ki so potrebne za izvršitev ukrepa iz drugega člena

⁶ Do januarja 2001 je Dunajsko konvencijo podpisalo in ratificiralo 146 držav.

⁷ Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, European Treaty Series No. 141.

(zaplemba). Bančna tajnost ne more predstavljati ovire za izvršitev tega ukrepa. Četrty člen predvideva tudi uporabo posebnih preiskovalnih metod in sredstev za lažje prepoznavanje in sledenje premoženjske koristi in zbiranje dokazov v zvezi s pranjem denarja. Med takšnimi metodami je predvideno nadziranje, opazovanje, prestrezanje telekomunikacij, dostop do računalniških sistemov in nalog za pridobitev določenih dokumentov.

Izredno pomemben je šesti člen, ki države pogodbenice zavezuje, da v notranji zakonodaji inkriminirajo pranje denarja, kot je opredeljeno v tem členu. Definicija pranja denarja v prvem in drugem odstavku je enaka opredelitvi v direktivi Evropske unije in je očitno povzeta iz istega pravnega vira – to je iz Dunajske konvencije. Četrty odstavek tega člena državam pogodbenicam omogoča, da s posebno izjavo določijo kazniva dejanja ali vrste kaznivih dejanj, pri katerih bo razpolaganje s premoženjsko koristjo, ki izvira iz teh dejanj, inkriminirano kot pranje denarja. Državam pogodbenicam je torej omogočeno, da kot pranje denarja inkriminirajo samo razpolaganje s premoženjsko koristjo, ki izvira iz določenih kaznivih dejanj ali da inkriminirajo kot pranje denarja razpolaganje z vsako premoženjsko koristjo, ne glede na to, iz katerega kaznivega dejanja izvira. Slovenija se je odločila za drugo možnost in kot pranje denarja inkriminirala razpolaganje s premoženjsko koristjo, ki izvira iz katerega koli kaznivega dejanja.

V tretjem poglavju je urejeno mednarodno sodelovanje. To najboljše poglavje, ki je razdeljeno na sedem delov, določa načela mednarodnega sodelovanja, pomoč pri preiskavi,časne ukrepe, zaplembo, odklonitev in odložitev sodelovanja, notifikacijo in varstvo pravic tretjih, pravila postopka in druga splošna pravila. Med določbami v tem poglavju so najbolj zanimive (in morda najbolj sporne) določbe, ki urejajo časne ukrepe. Prvi odstavek enajstega člena državo pogodbenico obvezuje, da na prošnjo druge pogodbenice, ki je uvedla kazenski postopek ali postopek za zaplembo, uvede potrebne časne ukrepe, kot je zamrznitev ali zaseg, da prepreči kakršnekoli posle s premoženjem, ki bi pozneje lahko bilo predmet zahteve za zaplembo ali ki bi lahko omogočilo ugoditev taki zahtevi. Določba tega člena je zelo pomembna, saj od države pogodbenice terja, da na podlagi zaprosila druge države pogodbenice še pred zaključkom kazenskega postopka v državi prosilki zamrzne ali zaseže katerokoli premoženje na svojem ozemlju, ki predstavlja predmet ali premoženjsko korist izvirajočo iz kaznivega dejanja ali celo legalno pridobljeno premoženje, na katerega je mogoče poseči do višine protipravno pridobljene premoženjske koristi.

V četrtem poglavju konvencije so zbrane določbe, ki urejajo tehnične podrobnosti v zvezi s konvencijo (npr. podpis in začetek veljavnosti, pristop h konvenciji, ozemlja uporabe, pridržki itd.).

Konvencijo Sveta Evrope št. 141 so poleg večine evropskih držav podpisale tudi nekatere druge države, npr. Avstralija, Kanada in Združene države Amerike. Poleg posameznih držav pa so pristopnice tudi pomembne mednarodne organizacije kot npr. Interpol, Mednarodno združenje za kazensko pravo (International Association for Penal Law), Mednarodno

kazensko in kaznovalno združenje (International Penal and Penitentiary Foundation), Mednarodno združenje za družbeno obrambo (International Society of Social Defense) in druge (Mršević, 1992, str. 350). Slovenija je konvencijo podpisala in ratificirala 26. junija 1997.⁸ Zakon o ratifikaciji konvencije je objavljen v UL RS – Mednarodne pogodbe št. 11/97 z dne 11. 7. 1997.

3.3 Direktiva Evropske skupnosti o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja⁹

Direktiva Sveta evropskih skupnosti ima preambulo in osemnajst členov. Nekatere ugotovitve iz razmeroma obsežne preambule si zaslužijo posebno pozornost (Jakulin, 1997, str. 278):

Ugotovitev, da pranje denarja v kreditnih in finančnih ustanovah ne ogroža le ugleda vpletenih ustanov, temveč lahko pripelje do nezaupanja v finančni sistem kot celoto, kaže na to, da je pranje denarja dejavnost, ki lahko ogrozi celo tako mogočen finančni sistem kot je sistem Evropske unije.

Očiten je tudi vpliv pranja denarja na naraščanje organiziranega kriminala, predvsem trgovine z mamili. Boj proti pranju denarja je tako eno izmed najbolj učinkovitih sredstev za boj proti organiziranemu kriminalu, ki še posebej ogroža družbe držav članic. Neusklajena akcija skupnosti proti pranju denarja bi lahko pripeljala do tega, da bi države članice za zaščito svojih finančnih sistemov sprejele ukrepe, ki bi bili nezdržljivi z izgradnjo enotnega trga. Brez sprejema usklajenih ukrepov na ravni skupnosti bi pralci denarja lahko izkoristili ugodnost prostega pretoka kapitala in svobodnega opravljanja finančnih storitev za izvrševanje svoje kriminalni dejavnosti.

Pomembna je tudi ugotovitev, da se je proti pranju denarja treba boriti predvsem s kazenskopravnimi sredstvi in v okviru mednarodnega sodelovanja med sodnimi oblastmi in policijami, kakor je za področje mamil določila konvencija Združenih narodov zoper nezakonit promet mamil in psihotropnih snovi in bolj splošno v zvezi z vsemi kriminalnimi dejavnostmi konvencija Sveta Evrope o pranju, izsleditvi, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem.

Pranje denarja ima običajno mednarodne razsežnosti, da se lažje prikriva izvor premoženja. Zaradi tega bi imeli ukrepi, sprejeti izključno na državni ravni brez mednarodne uskladitve in sodelovanja, le omejen učinek.

⁸ Zakon o ratifikaciji konvencije je objavljen v UL RS – Mednarodne pogodbe št. 11/97 z dne 11. 7. 1997.

⁹ Council Directive of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering (91/308/EEC), objavljena v Official Journal of the European Communities No L 166/77 z dne 28. 6. 1991.

Definicija pranja denarja v tej direktivi je povzeta po definiciji Dunajske konvencije. Ker pa se pere tudi denar, ki izvira iz drugih kaznivih dejanj, se državam članicam priporoča, da v svojih zakonodajah razširijo dejavnost določb te direktive tudi na premoženjsko korist, ki izvira iz drugih kriminalnih dejavnosti.

V prvem členu direktive so zbrane definicije pojmov, ki jih uporablja konvencija. Za obravnavano temo je najpomembnejša definicija pranja denarja (ki je, kot smo že povedali, povzeta po Dunajski konvenciji). Po direktivi se za pranje denarja štejejo naslednja ravnanja, če so storjena namenoma (Jakulin, 1997, str. 279):

- zamenjava ali prenos lastnine, za katero se ve, da izvira iz kriminalne dejavnosti ali iz sodelovanja pri takšni dejavnosti z namenom, da se prikrije protizakonit izvor lastnine ali pomoč kakšni osebi, ki je bila vpletena v kriminalno dejavnost, da se izogne pravnim posledicam svojih dejanj,
- skrivanje ali prikrivanje prave narave, izvora kraja, razpolaganja, gibanja, pravic v zvezi z lastnino ali nad lastnino, za katero se ve, da izvira iz kriminalne dejavnosti ali iz sodelovanja pri takšni dejavnosti,
- pridobivanje, posest ali uporaba lastnine za katero se ob prejemu ve, da izvira iz kriminalne dejavnosti ali iz sodelovanja pri takšni dejavnosti,
- udeležba pri, združevanje za storitev, poskusi storitve in pomoč, napeljevanje, pomoč in svetovanje pri storitvi kateregakoli dejanja navedenega v zgornjih odstavkih.

Kot pranje denarja so razumljene tudi dejavnosti, iz katerih izvira premoženje, ki naj bi se pralo, izvršene na ozemlju druge države članice ali v tretji državi.

V drugem členu je določena obveznost držav članic, da prepovejo pranje denarja, kot je definirano v tej direktivi.

V tretjem do enajstem členu so določene obveznosti držav članic, da zagotovijo ustrezno ravnanje kreditnih in finančnih ustanov, v zvezi z identifikacijo strank, hranjenjem dokumentacije o opravljenih transakcijah, obveščanjem organov oblasti, pristojnih za boj proti pranju denarja in sodelovanjem s temi organi, ravnanjem v primeru sumljivih transakcij in ukrepi notranje kontrole za preprečevanje pranja denarja.

Obveznost držav, da veljavnost določb te direktive v celoti ali delno razširijo na poklice in podjetja, ki niso kreditne in finančne ustanove, delujejo pa na področjih, ki so posebej primerna za pranje denarja, je določena v dvanajstem členu.

Trinajsti člen predvideva ustanovitev komiteja za stike, ki naj bi zagotovil uspešno izvrševanje direktive.

V štirinajstem členu so določene obveznosti držav članic, da sprejmejo ustrezne ukrepe za zagotovitev popolne uporabe vseh določb direktive in zlasti da določijo kazni za kršitve ukrepov, sprejetih v tej direktivi.

Petnajsti člen državam članicam omogoča, da sprejmejo ali obdržijo v veljavi strožje določbe za preprečevanje pranja denarja, kot so predvidene v direktivi.

Šestnajsti člen direktive pa določa rok, ki države članice zavezuje, da morajo zakone, predpise in administrativne odločitve, potrebne za izpolnitev direktive, uveljaviti do 1. januarja 1993.

V nadaljevanju bom še nekoliko podrobneje predstavila nekatera zavezujoča določila direktive za države članice:

- pranje denarja, kot je opredeljeno v direktivi, je prepovedano,
- kreditne in finančne ustanove so dolžne zahtevati identifikacijo svojih strank pri vstopanju v poslovanje, zlasti pri odpiranju računov,
- identifikacijo so dolžni opraviti tudi pri vsaki transakciji z drugimi strankami, če gre za zneske 15.000 evrov in več, ne glede na to, ali je transakcija opravljena v eni ali več operacijah,
- kreditne in finančne institucije so dolžne opraviti identifikacijo tudi pri manjših zneskih, če obstaja sum, da gre za pranje denarja,
- kreditne in finančne institucije so dolžne hraniti dokazila o identifikaciji in opravljeni transakciji najmanj pet let,
- kreditne in finančne institucije so dolžne pozorno pregledati vse transakcije, za katere je verjetno, da so po svoji naravi povezane s pranjem denarja,
- v primeru, da kreditne in finančne institucije domnevajo, da se za njihovimi neposrednimi partnerji skrivajo tretje osebe, so dolžne razumno ukrepati za pridobitev informacij o pravi identiteti skrite osebe,
- kreditne in finančne institucije, njihovi direktorji in delavci morajo sodelovati z organi za boj proti pranju denarja, in to z obveščanjem o identifikacijah, ki kažejo na pranje denarja, ali s posredovanjem informacij na zahtevo organov,
- kreditne in finančne institucije, njihovi direktorji in zaposleni ne smejo razkriti strankam niti tretjim osebam, da so informacijo poslali organom, niti da poteka preiskava,
- kreditne in finančne institucije so dolžne obvestiti inšpekcije in organe za boj proti pranju denarja o dejstvih, ki so dokaz za pranje denarja,
- za razkritje informacij organom za boj proti pranju denarja kreditne in finančne institucije, njihovi direktorji in uslužbenci ne nosijo nikakršne odgovornosti,
- kreditne in finančne institucije so dolžne določiti postopke internega nadzora in komunikacije ter sprejeti ukrepe s katerimi seznanijo zaposlene z določili direktive in predpisi.

Direktiva Evropske skupnosti o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja očitno posega na področje kazenskega prava, čeprav je urejanje tega področja v izključni pristojnosti držav članic. Svet Evropskih skupnosti z direktivo sicer ni določil kaznivega dejanja in kazni zanj, opredelil pa je pranje denarja in države članice zavezal, da v svojih zakonodajah pranje denarja inkriminirajo in zanj določijo kazen. Na podlagi direktive so države članice dolžne inkriminirati pranje denarja v obsegu, kot ga opredeljuje direktiva, pri tem pa direktiva sama izrecno določa, da države članice lahko oblikujejo širše inkriminacije in uporabijo strožje ukrepe, kot so predvideni v direktivi. Direktiva torej vsebuje ukrepe za boj proti pranju denarja, ki jih morajo sprejeti vse države članice, uporaba strožjih ukrepov pa je prepuščena presoji držav članic (Jakulin, 1997, str. 280).

3.3.1 Sprememba Direktive Evropske skupnosti o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja

Evropska komisija je že 14. julija 1999 podala predlog o dopolnitvi direktive Evropske skupnosti iz leta 1991 (Money laundering: Commission proposes to extend scope of EU Directive, 1999). Vendar pa je do dejanskega sprejetja spremembe direktive prišlo šele konec leta 2001. Po terorističnih napadih na ZDA 11. septembra 2001 so finančni in pravosodni ministri petnajstih držav Evropske Unije le sklenili poostri zakonodajo proti pranju denarja, s čimer bi onemogočili financiranje mednarodnih terorističnih mrež.

Glavne spremembe se nanašajo na natančnejše in jasnejše definicije kreditnih in finančnih institucij,¹⁰ na dopolnjeno definicijo predhodnega kaznivega dejanja, ki ne bo več zajemala zgolj trgovine z mamili, temveč vsa hujša poprejšnja kazniva dejanja. Prav tako novo dopolnilo v krog zavezancev za sporočanje sumljivih transakcij vključuje nove pravne in fizične osebe, kot so na primer notarji, odvetniki in nepremičninski posredniki, saj so le-ti skupaj z računovodskimi servisi vključeni v vedno več primerov pranja denarja.

3.4 Mednarodna delovna skupina FATF¹¹

Skupina FAFT je bila ustanovljena julija 1989 v Parizu na letnem srečanju sedmih gospodarsko najbolj razvitih držav (G-7).¹² Nastala je z namenom zaščite bančnega sistema in finančnih institucij pred pranjem denarja, ki izvira iz kriminalnih dejavnosti. Ta skupina je medvladno telo, katerega naloge so priprava ukrepov za zatiranje pranja denarja. Njen obstoj

¹⁰ Pred spremembo direktive ni bilo popolnoma jasno ali je le-ta med zavezance za uresničevanje ukrepov pri preprečevanju pranja denarja vključevala tudi menjalnice in organizacije, ki se ukvarjajo s posredovanjem denarja, menic in drugih plačilnih instrumentov. Zato so se odločili, da naj sprememba direktive vsebuje tudi natančno navedbo, da pojem finančnih institucij vključuje tudi menjalnice in organizacije, ki se ukvarjajo s posredovanjem denarja, menic in drugih plačilnih instrumentov (Šeme Hočevar, 2000, str. 41).

¹¹ Financial Action Task Force

¹² Države G-7 so: Francija, Italija, Japonska, Kanada, Nemčija, Velika Britanija, ZDA.

je pomemben tudi zaradi primerjave zakonodaj držav članic, saj je pri pranju denarja še posebej pomembno spremljanje sumljivih transakcij med različnimi državami. Skupino FATF trenutno sestavlja 31 članic, in sicer 29 držav¹³ in dve mednarodni organizaciji.¹⁴

Februarja 1990 je skupina FATF izdala poročilo, ki vsebuje 40 priporočil za preprečevanje pranja denarja. Prvi del priporočil se nanaša na razširitev možnosti za učinkovito mednarodno sodelovanje z osredotočenjem na potrebo po prilagoditvi predpisov glede vloge bančne tajnosti. FATF se strinja z ugotovitvami Baselske konvencije,¹⁵ ki bankam priporoča spoštovanje etičnih pravil in obsoja pomoč bank pri skrivanju in pranju nelegalno pridobljenega denarja. Banke bi morale upoštevati načelo "poznaj svojo stranko", sodelovati s preiskovalnimi komisijami ter upoštevati postopke, kot so identifikacija strank in hranjenje poročil o opravljenih transakcijah. Naslednji del priporočil predstavlja reafirmacijo in nadaljnjo razširitev principov iz konvencije Združenih narodov, zlasti definicije pojma pranja denarja kot kaznivega dejanja. Del priporočil se nanaša na finančni sistem, ki predstavlja bistven subjekt pri odkrivanju nezakonitih transakcij, zadnji del priporočil pa se ukvarja s principi mednarodnega sodelovanja.

K tem priporočilom FATF kot nadgradnjo objavlja skupne ugotovitve iz letne ocene stanja pri preprečevanju pranja denarja, ki ga izvajajo posamezne države same, in dopolnjujejo poročila predstavnikov skupine držav iz ocenjevalne misije v posameznih državah. Na podlagi ugotovitev iz ocenjevanja stanja in spoznanj o spreminjanju načina pranja denarja nato medvladna skupina FATF sprejema dodatne obrazložitve k objavljenim štiridesetim priporočilom (Vreča, 1999, str. 16).

40 priporočil skupine FATF je postavilo temelj prizadevanjem za preprečevanje pranja denarja predvsem zato, ker so priporočila grajena na univerzalnem nivoju, tako da jih lahko upoštevajo vse države, tako članice kot tudi nečlanice. Priporočila pokrivajo praktično vsa področja, potrebna za uspešno delo: kazensko pravo, zakonodajo s področja organov pregona, finančni sistem in njegov nadzor ter mednarodno sodelovanje. Kljub temu, da priporočila niso obvezujoča niti za države članice, so izredno pomembna, saj vplivajo na razvoj nadaljnjih ukrepov za preprečevanje pranja denarja.

¹³ Te države so: Argentina, Avstralija, Avstrija, Belgija, Brazilija, Kanada, Danska, Finska, Francija, Mehika, Nemčija, Grčija, Hong Kong, Islandija, Irska, Italija, Japonska, Luxemburg, Nizozemska, Nova Zelandija, Norveška, Portugalska, Singapur, Španija, Švedska, Švica, Turčija, Velika Britanija in Združene države Amerike

¹⁴ Evropska komisija in Svet za kooperacijo arabskih držav.

¹⁵ Baselska konvencija, sprejeta decembra 1988, je skupni dogovor guvernerjev centralnih bank držav G-7 ter držav Beneluxa, Švedske in Švice.

4. PRAVNE DIMENZIJE PRANJA DENARJA V SLOVENIJI IN V NEKATERIH DRUGIH DRŽAVAH

4.1 Slovenska zakonodaja na področju pranja denarja

Slovenija je geografsko in demografsko majhna država, a ji gospodarski kriminal kljub temu ni tuj. Le-ta je posledica sprememb v politiki in gospodarstvu s privatizacijo ter slovenska meja s sosednjimi državami. Slovenija meji na Italijo, ki se srečuje s problemom organiziranega kriminala (mafijske združbe), in Hrvaško, ki se je še do nedavnega srečevala s pranjem umazanega denarja vojnih dobičkarjev. Kot tarča je Slovenija zanimiva tudi zato, ker se kapitalsko odpira, ker v njej poteka lastninjenje bank, zavarovalnic in velikih podjetij, ker je članica za vstop v EU in ker ni na nobeni črni listi, ki bi njeno poslovanje označevale za rizično. V zadnjem času je Slovenija vse bolj privlačna tudi za ruske kriminalne združbe, saj za njih nismo več le tranzitna država, ampak ti vse več umazanega denarja investirajo v naše nepremičnine ali v podjetja (Matos, 2002, str. 35).

Slovenija je k problematiki preprečevanja in odkrivanja pranja denarja vseskozi pristopala celovito. Odločitev za to, da se pridruži drugim državam in mednarodni skupnosti pri uveljavitvi skupnih standardov na tem področju, je pokazala že takoj po osamosvojitvi leta 1991, ko je z ustavnim zakonom v svoj pravni red sprejela Dunajsko konvencijo, leta 1993 pa je podpisala in leta 1998 tudi ratificirala Konvencijo Sveta Evrope št.141. Slovenija je pri sestavljanju svoje zakonodaje na področju pranja denarja upoštevala tudi ostala priporočila mednarodne skupnosti, predvsem pa določila Direktive Evropske skupnosti o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja ter 40 priporočil delovne skupine FATF.¹⁶

Zakonski in podzakonski akti na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja v Republiki Sloveniji:

- Zakon o preprečevanju pranja denarja (Uradni list RS št. 79/01; velja od dne 25.10.2001 - pred dnem 25.10.2001 je veljal stari Zakon o preprečevanju pranja denarja (Uradni list RS, št. 36/94, 63/95 in 12/96 - obvezna razlaga)).
- Odredba o organizacijah, ki jih ni potrebno identificirati pri opravljanju določenih transakcij (Uradni list RS, št. 84/2001; velja od 27.10.2001); pred dnem 27.10.2001 je veljala Odredba o organizacijah, ki jih ni potrebno identificirati pri opravljanju nekaterih transakcij (Uradni list RS, št. 1/96 in 118/00).
- Navodilo o načinu sporočanja podatkov Uradu Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja (Uradni list RS, št. 84/2001; velja od 27.10.2001); pred dnem 27.10.2001 je veljalo Navodilo o načinu sporočanja podatkov Uradu Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja (Uradni list RS, št.1/96).

¹⁶ Omenjene konvencije in priporočila so podrobneje predstavljene v tretjem poglavju.

- Odredba o določitvi pogojev, pod katerimi organizacije iz 2. člena zakona o preprečevanju pranja denarja za določene stranke niso dolžne sporočiti podatkov o gotovinskih transakcijah (Uradni list RS, št. 84/2001; velja od 27.10.2001).
- Navodilo o pooblaščenca, načinu izvajanja notranje kontrole, hrambi in varovanju podatkov, vodenju evidenc in strokovnem usposabljanju delavcev organizacij, revizijskih družb, samostojnih revizorjev in pravnih ali fizičnih oseb, ki opravljajo računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja (Uradni list RS, št. 6/2002; velja od dne 26.01.2002); pred dnevom 26.01.2002 je veljala Uredba o metodologiji za notranjo kontrolo v organizacijah iz 2. člena zakona o preprečevanju pranja denarja (Uradni list RS, št. 62/96).
- Kazenski zakonik Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 63/94 in 23/99).
- Zakon o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94, 25/96, 39/96, 5/98, 49/98, 72/98, 66/00 in 111/01).
- Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (Uradni list RS, št. 59/99).
- Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99, 102/00 in 59/01).
- Zakon o deviznem poslovanju (Uradni list RS, št. 1/91, 71/93, 63/95 in 23/99).
- Zakon o ratifikaciji konvencije Združenih narodov zoper nezakonit promet mamil in psihotropnih snovi (Uradni list SRFJ, št. 14/90).
- Zakon o ratifikaciji konvencije o pranju, odkrivanju, zasegu in zablembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem (Uradni list RS št. 41/97 in 31/98 - MP št.11/97 in št.8/98).
- Zakon o ratifikaciji kazenskopravne konvencije Sveta Evrope o korupciji (Uradni list RS, št. 26/00 - MP št. 7/00).
- Zakon o ratifikaciji konvencije o boju proti podkupovanju tujih javnih uslužbencev v mednarodnem poslovanju (Uradni list RS, št. 1/01 - MP1/01).

Iz zgoraj navedenega seznama predpisov je razvidno, da je Republika Slovenija kot prva izmed srednje- in vzhodnoevropskih držav že zgodaj in na vseh potrebnih področjih (finančnem, gospodarskem in kazenskopravnem) začela sistematično postavljati svoj sistem za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja. O postavitvi sodobnega in mednarodno primerljivega sistema pričajo tudi naslednji podatki. Slovenski Urad za preprečevanje pranja denarja je eden izmed štirinajstih ustanovnih članov mednarodne delovne skupine EGMONT,¹⁷ ki je bila ustanovljena leta 1996 in sedaj združuje že 53 sorodnih uradov iz celega sveta. Nadalje je bilo predstavnikom slovenskega Urada leta 1998 zaupano vodenje Posebnega odbora strokovnjakov Sveta Evrope PC-R-EV za ocenjevanje ukrepov preprečevanja pranja denarja, v katerem sodeluje 22 držav članic Sveta Evrope, nekatere

¹⁷ Gre za neformalno združenje organov za boj proti pranju denarja po svetu, ki je nastalo zaradi potreb po dejavnem sodelovanju, izmenjavi znanj in informacij ter dokumentacije med omenjenimi organi. Skupina EGMONT ima tri delovne podskupine: pravno, razvojno in izobraževalno. Delovne podskupine so jedro skupine EGMONT in jih vodijo predsedniki posameznih podskupin. V njih aktivno sodelujejo posamezni predstavniki uradov. Te podskupine pripravljajo podlage, o katerih nato odloča odbor direktorjev enkrat letno (Šeme Hočevar, 2000, str. 48).

pomembnejše države članice FATF in številne mednarodne organizacije (OZN, Interpol, IMF, EU idr.). Nenazadnje o dobro izbranem sistemu boja proti pranju denarja priča tudi to, da Slovenija v okviru pogajanj o pridružitvi v EU na tem področju doslej ni imela težav (Predlog zakona o preprečevanju pranja denarja – prva obravnava, 2000, str. 34).

Izmed zgoraj naštetih zakonskih in podzakonskih aktov, ki urejajo področje preprečevanja pranja denarja, bom v nadaljevanju podrobneje predstavila dva najpomembnejša.

4.1.1 Kazenski zakonik Republike Slovenije

Kazenski zakonik RS, ki je stopil v veljavo 1. 1. 1995, v svojem 252. členu prvič določa kaznivo dejanje pranja denarja. Toda novosti v razvoju mednarodnega prava in v zakonodajah drugih, bolj razvitih držav ter znanje, pridobljeno pri izvajanju tega člena v slovenski teoriji in praksi, so leta 1999 privedle do spremembe 252. člena Kazenskega zakonika RS. Spremembe in dopolnitve navedenega člena so številne in zadevajo nove modalitete in izvršitvene oblike kaznivega dejanja, opustitev kategorije “velike vrednosti” kot objektivnega pogoja kaznivosti in vezanosti na bančno, finančno ali drugo gospodarsko poslovanje, izenačitev poskusa storitve kaznivega dejanja s samo storitvijo, natančnejšo opredelitev predhodnih kaznivih dejanj ter zvišanje predpisanih kazni zaporov. Poleg tega se je zakonodajalec z novelo nedvoumno opredelil tudi do kaznivosti storilca (in drugih udeležencev) predhodnega kaznivega dejanja za naknadno izvršeno kaznivo dejanje pranja denarja (Stroligo, 1999, str. 55).

252. člen Kazenskega zakonika RS (Uradni list RS, št. 23/99) obravnava pranje denarja kot kaznivo dejanje zoper gospodarstvo in se glasi:

1. Kdor denar ali premoženje, za katerega ve, da je pridobljeno s kaznivim dejanjem, sprejme, zamenja, hrani, z njim razpolaga, ga uporabi pri gospodarskih dejavnostih ali na drug način, določen z zakonom, s pranjem prikrije ali poskusi prikriti njegov izvor, se kaznuje z zaporom do treh let.
2. Enako se kaznuje, kdor stori dejanje iz prejšnjega odstavka tega člena, pa je hkrati tudi storilec ali udeleženec pri kaznivem dejanju, s katerim je bil pridobljen denar ali premoženje iz prejšnjega odstavka.
3. Če je denar ali premoženje iz prvega ali drugega odstavka tega člena velike vrednosti, se storilec kaznuje z zaporom do osmih let in z denarno kaznijo.
4. Če stori dejanje iz prejšnjih odstavkov več oseb, ki so se združile za izvrševanje takih dejanj, se storilec kaznuje z zaporom od enega do desetih let in z denarno kaznijo.
5. Kdor bi moral in mogel vedeti, da je denar ali premoženje pridobljeno s kaznivim dejanjem, pa stori dejanje iz prvega, drugega ali tretjega odstavka tega člena, se kaznuje z zaporom do dveh let.
6. Denar in premoženje iz prejšnjih odstavkov se odvzameta.

4.1.2 Zakon o preprečevanju pranja denarja

Zakon o preprečevanju pranja denarja (Uradni list RS, št. 36/94), ki je začel veljati dne 7. 7. 1994, je skupaj z določitvijo kaznivega dejanja pranja denarja v kazenskem zakoniku Republike Slovenije postavil temelje za preprečevanje in odkrivanje ravnanj, s katerimi se prikriva izvor denarja ali premoženja, ki izvira iz kaznivih dejanj. Novembra 1995 je prišlo do sprememb in dopolnitev tega zakona, 26. septembra leta 2001 pa je Državni zbor Republike Slovenije sprejel novi Zakon o preprečevanju pranja denarja (Uradni list RS, št. 79/01; v nadaljevanju besedila: ZPPD). Namen novega zakona je nadgraditi obstoječi sistem za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in ga tako narediti še bolj učinkovitega. Novosti, ki jih nova ureditev prinaša, so predvsem naslednje:

- natančneje je opredeljen krog organizacij, ki morajo izvajati zakon,
- med zavezance za izvajanje določenih nalog so uvrščene tudi revizijske družbe, samostojni revizorji in pravne ali fizične osebe, ki opravljajo računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja,
- predvidena je bistvena razbremenitev določenih zavezancev pri izvajanju nekaterih nalog po zakonu,
- na novo in bolj natančno so določene naloge in pooblastila Urada RS za preprečevanje pranja denarja,
- razširjena je možnost uporabe zbranih podatkov tudi za odkrivanje in pregon določenih hujših kaznivih dejanj ter za odvzem premoženjske koristi, pridobljene s kaznivimi dejanji,
- Urad RS za preprečevanje pranja denarja mora vzpostaviti in voditi dodatne evidence,
- podaljšani so roki hrambe podatkov in dokumentacije z dosedanjih pet na najmanj deset let,
- za nadzor nad izvajanjem zakona so poleg Urada izrecno zadolženi tudi nekateri drugi nadzorni organi (Banka Slovenije, Agencija za trg vrednostnih papirjev, Agencija za zavarovalni nadzor, Urad za nadzor prirejanja iger na srečo, Slovenski inštitut za revizijo in organ, pristojen za nadzor nad opravljanjem storitev davčnega svetovanja),
- prekrški so razdeljeni na lažje, težje in najtežje, prav tako pa so podaljšani zastaralni roki za vodenje postopkov o prekrških.

Razlogi za popravke zakona so predvsem v novih mednarodnih standardih s tega področja, v nekaterih novosprejetih predpisih in konvencijah, ki jih je ratificirala tudi Slovenija, ter v priporočilih, ki jih je leta 1998 po obisku v Sloveniji sprejel Odbor strokovnjakov za ocenjevanje ukrepov proti pranju denarja v državah Srednje in Vzhodne Evrope pri Svetu Evrope. V poročilu se je odbor pozitivno izrazil o obstoječem sistemu preprečevanja in odkrivanja pranja denarja v Sloveniji, v zvezi s posameznimi deli tega sistema pa poročilo vsebuje tudi nekatera priporočila in predloge za izboljšanje.

Načela, na katerih temelji novi zakon, ne odstopajo bistveno od načel starega zakona, saj gre za implementacijo splošno uveljavljenih mednarodnih norm v slovenski pravni red. Tudi nov zakon torej temelji na načelih poznavanja stranke in poslov, ki jih le ta opravlja, načelih hitrosti in učinkovitosti, načelu varovanja osebnih podatkov in načelu sodelovanja med vsemi subjekti, ki so dolžni izvajati določila tega zakona.

Zakon je razdeljen v devet poglavij: splošne določbe; naloge in obveznosti organizacij; naloge in pristojnosti Urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja; naloge državnih organov, organizacij z javnimi pooblastili, revizijskih družb, samostojnih revizorjev in pravnih ali fizičnih oseb, ki opravljajo računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja; varstvo in hramba podatkov ter vodenje evidenc; navodilo o izvajanju nalog in obvezni vključitvi indikatorjev; nadzor; kazenske določbe ter prehodne in končne določbe.

V nadaljevanju bom nekoliko podrobneje predstavila določena poglavja tega zakona.

4.1.2.1 Splošne določbe

V splošnih določbah je opredeljen osnovni namen zakona, in sicer kot “določitev ukrepov za odkrivanje ravnanj, s katerimi se prikriva izvor denarja ali premoženja, pridobljenega s kaznivim dejanjem ter ukrepi za preprečevanje takšnih ravnanj”. Ti ukrepi se nanašajo na:

- zamenjavo ali kakršenkoli prenos denarja ali premoženja, ki izvira iz kaznivega dejanja,
- pridobitev, posest ali uporabo denarja ali premoženja, ki izvira iz kaznivega dejanja,
- prikrivanje prave narave, izvora, nahajanja, gibanja, razpolaganja, lastništva, ali pravic v zvezi z denarjem ali premoženjem, ki izvira iz kaznivega dejanja,
- prikrivanje nezakonito pridobljenega družbenega premoženja in družbenega kapitala pri lastninskem preoblikovanju podjetij.

2. člen ZPPD določa zavezance za izvajanje ukrepov za preprečevanje pranja denarja: banke, hranilnice in podružnice tujih bank, hranilno kreditne službe, organizacije, ki opravljajo plačilni promet, pošte, investicijski in pokojninski skladi, investicijske družbe in družbe za upravljanje investicijskih skladov, borze, borzno posredniške družbe in njihove podružnice, zavarovalnice, igralnice in drugi koncesionarji za posebne igre na srečo, menjalnice, zastavljalnice, pravne in fizične osebe, ki opravljajo posle v zvezi z dejavnostjo: prodaje in nakupa terjatev, faktoringa, upravljanja premoženja za tretje osebe, izdajanja plačilnih in kreditnih kartic ter poslovanja z njimi, leasinga, organiziranja potovanj, prometa nepremičnin, hrambe v sefih, prometa plemenitih kovin in dragih kamnov ter izdelkov iz njih, izdajanje garancij in drugih jamstev, kreditiranja in kreditnega poslovanja, dajanja posojil in posredovanja pri sklepanju posojilnih poslov, posredovanja pri prodaji zavarovalnih polic.

4.1.2.2 Naloge in obveznosti organizacij

Zakon od organizacij zahteva identifikacijo strank pri vsaki transakciji ali pri več med seboj povezanih transakcijah, ki presegajo vrednost 3.000.000 tolarjev. Identifikacijo strank morajo opraviti tudi, kadar je transakcija manjša od navedenega zneska, obstajajo pa razlogi za sum pranja denarja.

Organizacije iz 2. člena ZPPD morajo Uradu za preprečevanje pranja denarja RS posredovati podatke o:

- gotovinskih transakcijah, ki presegajo znesek 5.000.000 SIT,
- več med seboj povezanih gotovinskih transakcijah, ki skupno presegajo vrednost 5.000.000 SIT,
- transakcijah ali strankah, v zvezi s katerimi obstajajo razlogi za sum pranja denarja.

V primeru iz prve in druge alineje mora organizacija sporočiti podatke uradu takoj po izvršitvi transakcije, najkasneje pa v treh dneh po opravljeni transakciji. V primerih iz tretje alineje pa mora organizacija te podatke sporočiti še pred izvršitvijo transakcije in v sporočilu navesti rok, v katerem naj bi se ta izvedla.

4.1.2.3 Naloge in pristojnosti Urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja

Urad RS za preprečevanje pranja denarja je organ v sestavi Ministrstva za finance in je pričel delovati 1. januarja 1995. Ima vlogo kliring hiše med institucijami finančnega sistema na eni ter organi odkrivanja in pregona kaznivih dejanj na drugi strani. Urad sprejema, zbira, analizira in posreduje podatke, ki jih prejme od finančnih in drugih organizacij iz 2. člena Zakona o preprečevanju pranja denarja (Uradni list RS, št. 79/01).

Če Urad oceni, da so v zvezi s transakcijami ali določenimi osebami podani razlogi za sum pranja denarja, lahko od organizacij iz 2. člena ZPPD zahteva podatke o premoženjskem stanju in bančnih vlogah teh oseb ter vse druge podatke in informacije, ki so potrebne za odkrivanje pranja denarja. Organizacije morajo Uradu na njegovo zahtevo poslati tudi vso potrebno dokumentacijo. To lahko zahteva tudi od revizijske družbe, samostojnega revizorja in pravne ali fizične osebe, ki opravlja računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja.

Zahtevane podatke, informacije in dokumentacijo morajo organizacije iz 2. člena ZPPD in ostali zavezanci poslati Uradu brez odlašanja, najkasneje pa v 15 dneh od prejema zahteve. Kršitev navedenega roka spada med najtežje kršitve določb ZPPD, za katere so zagrožene visoke denarne kazni.

Če Urad oceni, da so v zvezi s transakcijami ali določenimi osebami podani razlogi za sum pranja denarja, lahko tudi od državnih organov in organizacij z javnimi pooblastili zahteva podatke, informacije in dokumentacijo, ki je potrebna za odkrivanje pranje denarja. Prav tako

lahko Urad od navedenih subjektov zahteva podatke, informacije in dokumentacijo, ki jo potrebuje za uvedbo postopka o prekršku.

V kolikor Urad pri analizi pridobljenih podatkov, informacij in dokumentacije oceni, da so v zvezi s transakcijo ali določeno osebo podani razlogi za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje pranja denarja, posreduje pisno obvestilo s potrebno dokumentacijo pristojnim organom (policiji in državnemu tožilstvu). Urad lahko s pisno odredbo začasno ustavi transakcije za 72 ur, če oceni, da je podan utemeljen sum, da gre za pranje denarja, o tem pa obvesti pristojne organe. Novost, ki jo prinaša novi ZPPD je, da zavezuje pristojne organe, da po prejemu obvestila o začasni ustavitvi transakcij postopajo posebej hitro ter najkasneje v 72 urah od začasne ustavitve transakcije ukrepajo v skladu s svojimi pooblastili. Zelo pomembna novost je tudi ta, da lahko Urad posreduje pisno informacijo pristojnim organom tudi v primeru, ko na podlagi podatkov, informacij in dokumentacije, pridobljene po ZPPD, oceni, da so v zvezi s transakcijo ali določeno osebo podani razlogi za sum storitve korupcijskih in drugih hujših kaznivih dejanj. S takšno ureditvijo, ki razširja možnost uporabe zbranih podatkov v Uradu tudi na odkrivanje in pregon korupcijskih in drugih hujših kaznivih dejanj, ZPPD sledi mednarodnim predpisom in standardom ter praksam drugih držav, ki imajo na tem področju več izkušenj.

Novost je tudi ta, da mora Urad sodišču na njegovo pisno zahtevo posredovati določene podatke iz evidenc oseb in transakcij, ki jih sodišče potrebuje pri raziskovanju okoliščin, pomembnih za ugotovitev in za odvzem premoženjske koristi, v skladu z določbami zakona o kazenskem postopku. Ta dolžnost Urada širi možnost uporabe zbranih podatkov tudi za odkrivanje in odvzem premoženjske koristi, pridobljene s kaznivimi dejanji. Namen navedene ureditve je pomagati in olajšati delo sodišču pri iskanju premoženja, ki je lahko predmet odvzema.

Poleg navedenega Urad opravlja tudi nadzor nad delom organizacij iz 2. člena ZPPD v zvezi z njihovim izvajanjem nalog ZPPD. Po novem pa opravlja tudi nadzor nad delom revizijskih družb, samostojnih revizorjev in pravnih ali fizičnih oseb, ki opravljajo računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja.

Urad opravlja naloge, ki se nanašajo na preprečevanje pranja denarja, tako da:

- pristojnim organom predlaga spremembe in dopolnitve predpisov, ki se nanašajo na preprečevanje in odkrivanje pranja denarja,
- sodeluje pri sestavi seznama indikatorjev za prepoznavanje sumljivih transakcij,
- sodeluje pri strokovnem usposabljanju delavcev organizacij, državnih organov, organizacij z javnimi pooblastili, revizijskih družb, samostojnih revizorjev in pravnih ali fizičnih oseb, ki opravljajo računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja,
- najmanj enkrat letno objavi statistične podatke s področja pranja denarja ter na drug primeren način obvešča javnost o pojavnih oblikah pranja denarja.

4.1.2.4 Kazenske določbe

S tem zakonom so prekrški razdeljeni na lažje, težje in najtežje. Tako je pripisana večja teža tistim dejanjem, ki kršijo temeljna načela in predpisane naloge, manjša pa dejanjem, ki pomenijo zgolj kršitev nekih manj pomembnih obveznosti in katerih posledice je velikokrat mogoče sanirati. Za prekrške so predvidene denarne kazni, ki so določene v razponu. Za primer bom navedla kazni predpisane za najtežje prekrške.

Z denarno kaznijo od 3.000.000 tolarjev do 30.000.000 tolarjev se kaznuje za prekršek pravna oseba, če:

- ne opravi identifikacije pri odpiranju računa, vzpostavitvi trajnega poslovnega razmerja, pri transakcijah, ali kadar v zvezi s stranko obstajajo razlogi za sum pranja denarja,
- uradu ne sporoči predpisanih ali zahtevanih podatkov, informacij in dokumentacije ali jih ne sporoči v določenih rokih,
- uradu ne sporoči podatkov o transakciji ali določeni osebi, v zvezi s katero so podani razlogi za sum pranja denarja, ali jih ne sporoči v predpisanem roku
- ne hrani podatkov in dokumentacije najmanj deset let po opravljeni transakciji, zaprtju računa ali prenehanju veljavnosti pogodbe,
- ne vodi evidence o strankah in transakcijah,
- evidence ne vsebujejo predpisanih podatkov.

Z denarno kaznijo od 300.000 tolarjev do 1.500.000 tolarjev se kaznuje tudi odgovorna oseba pravne osebe, ki stori enega od zgoraj navedenih prekrškov.

Z denarno kaznijo od 750.000 tolarjev do 15.000.000 tolarjev pa se za zgoraj navedene prekrške kaznuje fizična oseba, ki samostojno opravlja dejavnost.

4.1.2.5 Napovedana sprememba zakona

Konec meseca maja 2002 je vlada oblikovala besedilo predloga zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o preprečevanju pranja denarja. Predlog zakona širi krog zavezancev za izvajanje predpisov s področja preprečevanja in odkrivanja pranja denarja tudi na odvetnike, notarje, izvajalce dražb in trgovce z umetninami. Ti bodo uradu dolžni poročati o vseh sumljivih denarnih transakcijah, ki jih bodo opravili za svoje stranke (Gostiša, 2002).

4.2 Pravna ureditev področja pranja denarja v drugih državah

Slovenija je kot ena prvih srednje- in vzhodno-evropskih držav pristopila k urejanju problematike pranja denarja. Pri pripravi veljavne zakonodaje se je predlagatelj takrat zgledoval po predpisih in izkušnjah nekaterih zahodnoevropskih držav (zlasti Belgije,

Nizozemske, Velike Britanije in Italije) ter ZDA in Avstralije. Pregled zakonodaje teh držav kaže na to, da jih je večina v obdobju od leta 1996 do leta 2000 bistveno spremenila in dopolnila zakonodajo na področju preprečevanja pranja denarja ter pri tem upoštevala najnovejše trende in priporočila mednarodnih organizacij ter že omenjene mednarodne delovne skupine FATF (Predlog zakona o preprečevanju pranja denarja – prva obravnava, 2000, str. 35).

Razlike v sistemih za preprečevanje in odkrivanje pranja denarja bi lahko kljub sicer enotnim mednarodnim načelom in standardom, strnili v naslednje:

- med posameznimi državami obstajajo velike razlike pri definiranju umazanega denarja v zakonodaji; nekatere kot umazan denar definirajo samo denar, ki izhaja iz trgovine z mamili, nekatere pa med predhodna kazniva dejanja pranja denarja vključujejo katerakoli kazniva dejanja;
- glede sporočanja določenih transakcij se države razlikujejo po tem, ali so zavezanci dolžni osrednjim državnim organom sporočiti samo sumljive transakcije, ali pa tudi t.i. neobičajne transakcije, oziroma tudi gotovinske transakcije, če te presežejo določeno predpisano vrednost;
- države se razlikujejo po tem, ali med zavezance za izvajanje predpisov na tem področju vključujejo kar najširši krog finančnih in ne-finančnih organizacij, ali pa le-te omejujejo samo na nekatere finančne organizacije;
- države se razlikujejo tudi po tem, ali so svoje osrednje organe, ki so pristojni za zbiranje, analiziranje in posredovanje določenih podatkov s področja pranja denarja, umestile med policijske organe, med pravosodne/tožilske organe, med administrativne organe (med te sodita zlasti Ministrstvo za finance in/ali centralna banka), ali pa so izbrale t.i. mešani model, kjer med ustanovitelji osrednjih organov najdemo več ministrstev;
- vloga zgoraj omenjenih osrednjih državnih organov/uradov se razlikuje od države do države v skladu z izbranim modelom.

4.2.1 Pet zakonodajnih modelov

Na splošno se je v teoriji in praksi različnih držav razvilo pet zakonodajnih modelov, ki določajo definicijo umazanega denarja oziroma s kriminalnimi dejanji nezakonito pridobljenih prihodkov (Strologo, 1998, str. 359, Strologo, 1999, str. 60-63):

1. “All crime” model kot predhodna kazniva dejanja določa vsa kazniva dejanja, tako da jih posebej ali pa vsaj primeroma ne navaja. Tudi Slovenija se je poleg številnih drugih držav (npr. Velika Britanija, Švica, Nizozemska, Belgija, Francija, Slovaška in Avstralija) odločila za ta model, ki ga lahko označimo za sodobnega, saj so ga posamezne države začele vpeljevati v svojo zakonodajo šele v zadnjih nekaj letih. Pomembno prednost za države z omenjenim modelom predstavlja predvsem področje mednarodnega sodelovanja, saj take države med seboj lahko izmenjujejo vse potrebne podatke in si izročajo tudi storilce kaznivih dejanj pranja denarja.

2. Nekatere države (v preteklosti npr. Italija) so pranje denarja vezale le na naklepno storjena predhodna kazniva dejanja in s tem vzpostavile predvsem formalno razliko med tem in predhodnim modelom. Kazniva dejanja, iz katerih izvira neka premoženjska korist, so namreč praviloma samo naklepna.
3. Eden prvih znanih modelov je model, pri katerem so v zakonu natančno našteta predhodna kazniva dejanja. Zaradi tradicije in možnosti sprotnega dopolnjevanja, ga še vedno uporabljajo v mnogih državah (npr. v Nemčiji, Luksemburgu, Turčiji, Kanadi in ZDA). Pri tem se države med seboj močno razlikujejo, saj nekatere med predhodna kazniva dejanja še vedno vključujejo samo kazniva dejanja v zvezi z mamili, druge le točno našteta kazniva dejanja, ki sodijo med težja, tretje pa celo paleto kaznivih dejanj, pri čemer se skoraj povsem približujejo državam, ki so izbrale prvi model. Pomanjkljivosti tega modela sta dve. Prva je ta, da države iz različnih razlogov med predhodna kazniva dejanja ne vnesejo kakšnega izmed tudi za pranje denarja pomembnih kaznivih dejanj. Druga pomanjkljivost se nanaša na ukrepe, ki jih morajo v zvezi s preprečevanjem in odkrivanjem pranja denarja izvajati delavci v finančnih organizacijah, saj je od njih praktično nemogoče zahtevati, naj presodijo, ali denar, ki je predmet neke sumljive transakcije, izvira iz točno določenih in v zakonu naštetih predhodnih kaznivih dejanj.
4. V teoriji je znan tudi model, ki omejuje predhodna kazniva dejanja le na tista, za katera je predpisana zaporna kazen nad določeno mejo. Ta model je v praksi zelo redek, v Evropi naj bi ga imela samo Hrvaška, saj zaradi velikih razlik med državami pri predpisovanju kazni močno otežuje mednarodno sodelovanje pri izmenjavi podatkov s področja pranja denarja.
5. “De minimis” model določa, da je pranje denarja kaznivo samo, če je znesek denarja, ki izvira iz predhodnega kaznivega dejanja, večji od z zakonom predpisanega zneska. Ta model je v preteklosti imela tudi Slovenija,¹⁸ poleg nje pa le še Avstrija, ki ga je opustila leta 1998. Pomanjkljivost tega modela je, da so storilci, ki so želeli oprati denar velike vrednosti, tega porazdelili med več oseb, od katerih je nato vsaka oprala svoj del denarja, ki pa ni dosegel zneska velike vrednosti. Posameznim storilcem tako praviloma ni bilo mogoče dokazati kaznivega dejanja.

Razlogi, zaradi katerih se države odločajo za različne modele, so številni in segajo od zgodovinskih in izkustvenih pa vse do razumskih, političnih in ekonomskih. Slovenija se je za “all crime” model odločila že ob ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope št. 141, saj tedaj ni uveljavila pravice do pridržka, ki omogoča, da države omejijo kaznivost pranja denarja le na posebej določena predhodna kazniva dejanja ali na vrste takih kaznivih dejanj.

Posamezne države imajo torej različno urejeno zakonodajo na področju pranja denarja. Različno definirajo pranje denarja oziroma predhodna kazniva dejanja. Države EU imajo

¹⁸ V Sloveniji je bila kot objektivni pogoj kaznivosti določena spodnja meja v višini premoženja velike vrednosti oziroma najmanj petdesetih povprečnih čistih plač v gospodarstvu.

zakonodajo na področju pranja denarja urejeno takole (Second Commission report to the European Parliament and the Council on the implementation of the Money Laundering Directive, 1997, str. 33-36, European Banking Federation: Money Laundering Legislation – National Measures, 2002):

- Avstrija: Kaznuje se pranje kakršnegakoli premoženja, ki izvira iz hujših kaznivih dejanj (Kazenski zakonik, 165. člen).
- Belgija: Kazenski zakonik pokriva ves nezakonito prisluženi denar in določa zaporno kazen od 15 dni do pet let zapora in/ali denarno kazen. Zakon o pranju denarja pokriva pranje denarja, ki izvira iz vseh hujših kaznivih dejanj, od vseh vrst prekupčevanja in poneverb do prostitucije in ugrabitev.
- Danska: Kaznuje se pranje denarja, ki izvira iz katerihkoli kaznivih dejanj.
- Finska: Zakonodaja pokriva vse prekrške oziroma prihodke iz vseh kaznivih dejanj. Največja kazen za pranje denarja, izvirajočega iz trgovine z mamili, je 18 mesecev, v primeru težjih okoliščin do največ 4 leta zapora.
- Francija: S spremembo Kazenskega zakonika leta 1996 se je razširil obseg predhodnih kaznivih dejanj na vsa kazniva dejanja.
- Grčija: Zakonodaja poleg trgovine z mamili pokriva tudi trgovino z jedrskimi snovmi, ilegalno trgovino s starinami, tatvine, izsiljevanja, ugrabitve, poneverbe, goljufije, prostitucijo, tihotapljenje ljudi čez mejo in krajo ladijskega tovora.
- Irska: Zakonodaja prepoveduje pranje denarja, pridobljenega s trgovino z mamili ali drugimi kriminalnimi dejavnostmi.
- Italija: V preteklosti je bilo kriminalizirano le pranje denarja, izvirajoče iz vseh namernih kaznivih dejanj, kasneje pa so zakonodajo dopolnili in kriminalizirali pranje denarja, ki izvira iz vseh hujših kaznivih dejanj.
- Luksemburg: Kaznuje se pranje denarja, ki izvira iz trgovine z mamili, korupcije, ugrabitev, zvodništva.
- Nemčija: Pranje denarja obravnavajo v okviru več kategorij kaznivega dejanja, kot so nezakonito prekupčevanje, trgovina z mamili in psihotropnimi snovmi, komercialne in organizirane poneverbe, izsiljevanje in ilegalne igre na srečo.
- Nizozemska: Kaznuje se pranje denarja, ki izvira iz hujših kaznivih dejanj. Najhujša kazen je 4 leta zapora ali denarna kazen.
- Portugalska: Zakon iz leta 1993 je kot kaznivo predvideval samo pranje prihodkov, izvirajočih iz trgovine z mamili in psihotropnimi snovmi. Zakonodaja po letu 1995 pa zajema tudi terorizem, trgovino z orožjem in jedrskimi snovmi, izsiljevanje, ugrabitve, preprodajo človeških organov, otroško pornografijo, korupcijo ter resen gospodarski kriminal.
- Španija: Kazenski zakonik o pranju denarja vključuje vsa hujša kazniva dejanja, ki se kaznujejo s tremi ali več leti zapora, usmerjen pa je zlasti k boju proti organiziranemu kriminalu, terorizmu in trgovini z mamili. Zlasti prihodki, izvirajoči iz trgovine z mamili, predstavljajo zelo obremenjujočo okoliščino.

- Švedska: Kaznivo je pranje denarja, ki izvira iz hujših kaznivih dejanj. Kazenski zakonik določa, da so to kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen najmanj 6 mesecev zapora. Kaznuje se tudi sodelovanje pri pranju denarja.
- Velika Britanija: Prepovedano je pranje prihodkov, izvirajočih iz hujših oblik kriminala, vključno s terorizmom in davčnimi prevarami.

4.2.2 Trije sistemi sporočanja transakcij pristojnim organom

V svetu so znani trije sistemi sporočanja transakcij (Plantan, 2000, str. 63):

- **Sporočanje samo sumljivih transakcij** - države, ki imajo tak sistem, so na primer Belgija, Češka in Velika Britanija. Težava takega sistema je problematičnost definicije sumljive transakcije, saj se recimo zaposleni, ki naj bi sporočali sumljive transakcije, izgovarjajo, da se jim transakcija ni zdela sumljiva. Zaradi tega so bili izdelani sezname indikatorjev sumljivih transakcij, okoliščin, ki spremljajo transakcijo ali vedenje osebe, ki naroča transakcijo.
- **Obvezno sporočanje gotovinskih transakcij** – v takšnem sistemu je potrebno vsako transakcijo (gotovinsko ali tudi negotovinsko), katere znesek (ponekod tudi skupni znesek več med seboj povezanih transakcij) presega določeno mejo, sporočiti pristojnemu organu.
- **Kombinacija obeh sistemov – obvezno sporočanje gotovinskih transakcij nad določeno mejo in sumljivih transakcij ne glede na znesek** – prednost takšnega sistema je, da splete gosto mrežo za lovljenje pralcev denarja, problem pa predstavljajo veliki stroški, ki jih imajo organizacije s sporočanjem transakcij pristojnemu uradu. Tak sistem imamo poleg npr. Avstralije in ZDA tudi v Sloveniji.

4.2.3 Zastopanost nefinančnega sektorja pri izvajanju zakonodaje o preprečevanju pranja denarja

Mednarodna delovna skupina FATF je v svojih študijah ugotovila, da se pranje denarja iz finančnega sektorja vse bolj širi na druga področja. Zaradi tega je zelo pomembno, da se tudi nefinančni sektor vključi v boj proti odkrivanju in preprečevanju pranja denarja. Posamezne države so zelo različno vključile nefinančni sektor v svojo zakonodajo o pranju denarja. Poglejmo si, kateri subjekti nefinančnega sektorja so pod nadzorom pristojnega organa za preprečevanje pranja denarja v državah EU in v Sloveniji (Second Commission report to the European Parliament and the Council on the implementation of the Money Laundering Directive, 1997, str. 39-40; European Banking Federation: Money Laundering Legislation – National Measures, 2002):

- Avstrija: igralnice;
- Belgija: igralnice, notarji, revizorji in družbe, katerih dejavnost je plačilni promet, posredniki za prodajo nepremičnin, pošte;
- Danska: igralnice;

- Nemčija: igralnice, izvajalci dražb, zlatarji, davčni svetovalci in vsi, ki upravljajo tuje premoženje;
- Grčija: igralnice;
- Španija: igralnice, agencije za posredovanje nepremičnin, draguljarji, preprodajalci starin, institucije, ki se ukvarjajo z numizmatiko in filatelijo;
- Francija: vse osebe, ki se profesionalno ukvarjajo s svetovanjem, izvajanjem in nadzorovanjem aktivnosti, ki vključujejo upravljanje s tujim kapitalom, morajo pooblaščenemu organu sporočiti vsako transakcijo, za katero sumijo, da gre lahko za pranje denarja, igralnice, osebe, ki opravljajo posle v zvezi z dejavnostjo prometa plemenitih kovin in dragih kamnov, starin in umetniških del;
- Irska: odvetniki, izvajalci dražb, posredniki za prodajo nepremičnin ter računovodje;
- Italija: pošte, agencije za posredovanje nepremičnin, osebe, ki opravljajo posle v zvezi z dejavnostjo prometa starin in dragocenih predmetov, izvajalci dražb;
- Luksemburg: igralnice, družbe, ki organizirajo igre na srečo, notarji, računovodje;
- Nizozemska: igralnice, v pripravi pa je tudi razširitev obveznosti sporočanja sumljivih transakcij na notarje, posrednike za prodajo nepremičnin, davčne svetovalce ter na osebe, ki opravljajo posle v zvezi z dejavnostjo prometa plemenitih kovin in dragih kamnov ter drugih dragocenih predmetov;
- Portugalska: igralnice, posredniki za prodajo nepremičnin, družbe, ki organizirajo igre na srečo, preprodajalci starin in umetnin, draguljarji, preprodajalci letal, čolnov in avtomobilov; računovodje, notarji;
- Finska: igralnice, posredniki za prodajo nepremičnin, zastavljalnice, igre na srečo;
- Švedska: družbe, ki upravljajo sklade;
- Velika Britanija: vse osebe in institucije, vključno z odvetniki in računovodji, ki se ukvarjajo z bančništvom, investiranjem ter posli zavarovanja;
- Slovenija: pošte, igralnice in drugi koncesionarji za posebne igre na srečo, zastavljalnice, revizijske družbe, pravne in fizične osebe, ki opravljajo posle v zvezi z dejavnostjo upravljanja premoženja za tretje osebe, organiziranja potovanj, prometa nepremičnin, hrambe v sefih, prometa plemenitih kovin in dragih kamnov.

4.2.4 Organizacijske oblike organov, ki so zadolženi za zbiranje in analiziranje podatkov s področja pranja denarja

Država, ki skuša uskladiti svojo zakonodajo s Konvencijo Sveta Evrope in priporočili skupine FATF, ima ustanovljen nek osrednji državni organ za sprejemanje podatkov s področja pranja denarja. Te organe lahko glede na njihovo organizacijo razdelimo na štiri kategorije (Božičnik, Stipič, 2000, str. 457-458):

- na upravne organe oziroma uradne posrednike, med katere na primer poleg slovenskega sodijo tudi podobni uradi v Franciji (Tracfin), Nizozemski (Mor), Belgiji (Ctif), ZDA (FinCen), Avstraliji in Japonski;

- na policijske ali tožilske organe, kot jih poznajo na primer v Veliki Britaniji (oddelek Ncis v Scotland Yardu), Italiji (2. oddelek Guardia di Finanza), Avstriji in Nemčiji (državno tožilstvo);
- na sodne organe, to velja na primer za Irsko, Portugalsko in Luksemburg;
- na kombinacijo policijskih in sodnih organov, kar je značilno za norveški urad.

Različne organizacijske oblike oziroma vključitev omenjenih uradov v različne državne resorje bistveno vpliva tudi na njihova pooblastila in zato tudi na medsebojno mednarodno sodelovanje.

Na podlagi priporočil skupine FATF so bile v okviru skupine Egmont prvič natančno predstavljene in opredeljene tudi naloge uradov oziroma tako imenovanih "FIU – Financial Informations Units". Te lahko strnemo v tri temeljne funkcije (Stroligo, 1995, str. 149):

- Funkcija "kliring hiše".

Urad je klirinška hiša oziroma posrednik med organizacijami iz finančnega sistema ter poslovnega sveta na eni strani in policijskimi ter pravosodnimi organi na drugi strani. Urad naj bi deloval kot "pošten borzni posrednik" in svoje informacije posređoval tako pristojnim organom v državi kot podobnim uradom po svetu.

- Funkcija "centralnega skladišča".

Urad mora delovati znotraj države kot centralna točka za vse informacije o pranju denarja in finančnem kriminalu.

- "Analitična funkcija".

Urad z analizo informacij vzpostavlja dobro bazo podatkov, ki omogoča kvalitetno navzkrižno primerjavo in analizo transakcij. Pri tem ne smemo zanemariti strateške vloge urada pri iskanju indikatorjev pranja denarja in drugih oblik finančnega kriminala, s katerim naj bi oskrboval tako finančne institucije kot tudi policijske in pravosodne organe ter organe, ki so zadolženi za pripravo predpisov.

5. OCENA OBSEGA PRANJA DENARJA V SLOVENIJI IN V DRŽAVAH EU

Primeri pranja denarja, ki vključujejo velike zneske, pridobljene s kaznivimi dejanji, so vedno deležni precejšnje publicitete in javnega zanimanja. Številne nacionalne in mednarodne organizacije so poskušale kvantificirati organizirani kriminal oziroma s tem povezano pranje denarja. Pri tem se je pojavilo veliko problemov, kar je privedlo do zelo različnih ocen posameznih organizacij. Leta 1998 je Stanley Morris, upokojeni direktor oddelka za statistiko pri delovni skupini FATF, izjavil, da trenutno ne obstaja model, ki bi omogočal natančno oceno obsega pranja denarja v svetu (Walker, 1998). Kot odgovor na to je nastal tako

imenovani Walkerjev model,¹⁹ ki je zasnovan na podlagi javno dostopnih mednarodnih baz podatkov. Model ugotavlja, da je količina umazanega denarja, ki naj bi ga vsako leto oprali na svetu, nekje okrog 2,85 bilijonov ameriških dolarjev, večji del pa naj bi bil skoncentriran v Evropi in v Severni Ameriki (Walker, 1998).

Vendar pa je to le ena izmed obstoječih ocen. Delovna skupina FATF na svoji internet strani tako objavlja nekoliko drugačne podatke, po katerih naj bi količina opranega denarja predstavljala nekje od 2 do 5 odstotkov svetovnega bruto družbenega proizvoda. To bi leta 1996 pomenilo od 590 milijard do 1,5 bilijona dolarjev umazanega denarja (<http://www.oecd.org/fatf>). Po oceni Mednarodnega denarnega sklada pa se v svetovnem finančnem sistemu opere na leto približno od pol do poldruega bilijona dolarjev umazanega denarja, kar predstavlja od 1,5 do 5 odstotkov svetovnega BDP (Through the wringer, 2001, str. 85).

Še težja od ocenjevanja obsega pranja denarja v svetovnem merilu pa je primerjava količine umazanega oz. opranega denarja med državami. Tukaj se namreč vzpostavlja vrsta problemov, ki onemogočajo realno primerjavo podatkov med državami. Že na začetku se pojavi vprašanje različnega definiranja umazanega denarja. Kot smo povedali že v prejšnjem poglavju, nekatere države kot umazan denar definirajo samo denar, ki izhaja iz trgovine z mamili, druge pa med predhodna kazniva dejanja pranja denarja vključujejo katerakoli kazniva dejanja. Logična posledica tega je različna ocena količine umazanega denarja v posameznih državah. Vendar pa to ni edini problem. Tudi če bi upoštevali le iztržke iz trgovine z mamili, bi naleteli na težavo. Vrednost mamil se namreč določa na različne načine: po zaseženih mamilih, po njihovi proizvodni ceni ali pa po ceni, ki jo že močno razredčena mamila dosežejo v poznejših fazah.

Kljub naštetim težavam bomo v nadaljevanju skušali primerjati količino umazanega denarja med državami na osnovi dveh indikatorjev. Najprej bomo primerjali število sumljivih transakcij, nato pa še vrednosti začasno zaseženega umazanega denarja in drugega premoženja.

5.1 Primerjava na osnovi sumljivih transakcij

Sistem sporočanja sumljivih transakcij pristojnim uradom je pogonska sila boja proti pranju denarja. Rezultati tega sistema igrajo pomembno vlogo pri učinkovitosti odkrivanja in preprečevanja pranja denarja. Vendar pa je pri primerjavi števila sumljivih transakcij poleg problema same definicije le-te potrebno opozoriti še na naslednje:

¹⁹ Podrobna predstavitev Walkerjevega modela se nahaja v prilogi.

- število organizacij, ki so v posameznih državah zadolžene za sporočanje sumljivih transakcij pristojnim uradom, se močno razlikuje med državami;
- države se razlikujejo tudi po tem, ali morajo organizacije pristojnim organom sporočati sumljive, utemeljeno sumljive ali pa samo neobičajne transakcije;
- razlika je tudi v statistiki: nekatere države štejejo posamezne sumljive transakcije, druge pa zadeve – to pomeni, če ena oseba opravi več sumljivih transakcij, se šteje prijava samo enkrat.

Tabela 2: Število sumljivih transakcij v državah EU in v Sloveniji

Država	Organizacija, ki sporoča sumljive transakcije	1995	1996	1997	1998	1999
Avstrija	banke	308	300			
	zavarovalnice	1	1			
	drugo	1				
	skupno	310	301	299	254	208
Belgija	banke	926	1109	2156	1583	1397
	zavarovalnice	7	6	8	13	23
	menjalnice	1482	2243	3825	6482	6009
	računovodje, odvetniki, notarji				3	12
	igralnice					115
	drugo	700	1128	1156	689	474
	skupaj	3113	4486	7144	8770	8030
Danska	banke		218	203	172	157
	menjalnice		33	94	187	177
	igralnice		3	12	10	3
	skupaj	147	254	309	369	337
Finska	banke				97	146
	zavarovalnice					8
	menjalnice				28	98
	drugo				26	19
	skupaj	273	240	149	151	271
Francija	banke					1367
	menjalnice					238
	drugo					35
	skupaj	864	900	1202	1229	1640
Nemčija ²⁰	banke	2647	2915			3054
	zavarovalnice	43	54			80
	menjalnice		1			
	igralnice	7	2			
	drugo	62	47			409
	skupaj	2759	3019	3137	3134	3543

²⁰ V Nemčiji se ne štejejo posamezne transakcije, temveč zadeve. Število sumljivih transakcij je približno dva- do trikrat večje od števila zadev.

Grčija	banke					735
	NBFI ²¹					97
	drugo					23
	skupaj			78		855
Irska	banke	198	360	495		
	drugo	1	18	10		
	skupaj	199	378	505	1202	1421
Italija	banke					7187
	NBFI					277
	skupaj	1937	3075	3600		7464
Luksemburg	banke	69	74	65	80	51
	zavarovalnice	1	1	7	28	4
	računovodje, odvetniki, notarji					1
	drugo	6	3	6	6	4
	skupaj	76	78	78	114	60
Nizozemska ²²	banke	9317 (2126)	8331 (1688)	7520 (923)	7013 (682)	
	zavarovalnice		3 (1)	1 (1)	1 (0)	
	menjalnice	4498 (716)	5636 (774)	7876 (1271)	11193 (1098)	
	računovodje, odvetniki, notarji		4 (1)			
	igralnice	802 (141)	1390 (101)	828 (86)	571 (72)	
	drugo	380 (10)	664 (9)	61	525 (3)	
	skupaj	15085 (3574)	16584 (3456)	16974 (2286)	24463 (3995)	45079 (1083)
Portugalska	banke			63		166
	zavarovalnice					
	skupaj	85	115	129		166
Španija	banke	113	604	674	795	
	zavarovalnice	5	16	18		
	menjalnice	1	5	11	43	48
	igralnice		1	2		
	drugo	155	36	20	17	48
	skupaj	274	745	866	855	993
Švedska	banke					357
	NBFI					1026
	drugo					12
	skupaj	391	502	909	856	1395
Velika Britanija	banke	11202	12416	9705	8986	9065
	zavarovalnice	631	484	523	608	596
	menjalnice	617	1129	2462	2557	3015

²¹ Nebančne finančne institucije.

²² Na Nizozemskem finančne institucije pristojnemu uradu sporočajo neobičajne transakcije, ta pa izloči sumljive transakcije. Prva številka tako predstavlja neobičajne transakcije, številka v oklepaju pa sumljive.

	računovodje, odvetniki, notarji	246	403	311	367	341
	drugo	1014	1693	1147	1611	1483
	skupaj	13710	16125	14148	14129	14500
Slovenija ²³	skupaj	58	53	56	65	73

Vir: Review of FATF Anti-Money Laundering Systems and Mutual Evaluation Procedures 1992-1999, str. 57-60, Ljubljana: Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2002, str. 5.

V Tabeli 2 lahko opazimo kar nekaj praznih polj. Podatki, ki so na voljo, so namreč zelo pomanjkljivi. Na to opozarja v svojem poročilu²⁴ tudi delovna skupina FATF, ki svoje članice poziva k boljšemu spremljanju in posredovanju podatkov o sumljivih transakcijah. Za večino držav imamo tako predvsem podatke o skupnem številu sumljivih transakcij, medtem ko imajo podrobno razdelitev po organizacijah, ki sporočajo sumljive transakcije, le redke države. Iz teh podatkov lahko razberemo, da v večini omenjenih držav število sumljivih transakcij bodisi narašča ali pa je razmeroma konstantno. Le v Avstriji in na Finskem je v zadnjih letih mogoče opaziti rahlo upadanje. Z medletno primerjavo lahko ugotovimo, da se je tudi v Sloveniji število obravnavanih zadev od leta 1997 do 1999 povečevalo. Za Slovenijo so znani podatki tudi za leto 2000, ko je bilo število zadev 95, in za leto 2001, ko je bilo le-teh 81 (Ljubljana: Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2002). Leta 2001 se je torej število zadev glede na leto 2000 zmanjšalo za 14,7 %.

Za neko državo, ki ima nizko (visoko) število sumljivih transakcij, še ne moremo trditi, ali je to zaradi slabega (dobrega) sistema sporočanja sumljivih transakcij, ali zaradi majhne (velike) prisotnosti pranja denarja v državi. Nizko število prijavljenih sumljivih transakcij je lahko tudi posledica dobre informiranosti oz. izobraženosti posameznikov (zadolženih za spremljanje transakcij), ki filtrirajo informacije oziroma eliminirajo transakcije, ki resnično niso sumljive. Posamezne organizacije, ki so dolžne sporočati sumljive transakcije, imajo namreč zelo različne kriterije, po katerih določajo sumljive transakcije. Zato je zelo pomembno, da pristojni uradi za preprečevanje pranja denarja (FIU) v organizacijah izobražujejo posameznike, ki so v le-teh zadolženi za sporočanje sumljivih transakcij.

Iz podatkov lahko tudi razberemo, da se je v državah, ki imajo sistem sporočanja sumljivih transakcij vpeljan že nekaj let (npr. v Belgiji, Veliki Britaniji in na Nizozemskem), število sumljivih transakcij, ki jih sporočajo banke, zmanjšalo, medtem ko se je število transakcij, sporočenih s strani menjalnic, povečalo. To nakazuje na dejstvo, da so pristojni organi na začetku o problemu pranja denarja izobraževali predvsem banke, šele kasneje pa tudi nebančne finančne institucije. V večini držav število sumljivih transakcij, sporočenih s strani nebančnih finančnih institucij, tako predstavlja le majhen delež celotnega števila sumljivih transakcij.

²³ Podobno kot v Nemčiji tudi v Sloveniji ne štejemo posameznih transakcij, temveč zadeve.

²⁴ Review of FATF Anti-Money Laundering Systems and Mutual Evaluation Procedures 1992-1999.

5.2 Primerjava na osnovi začasno zaseženega denarja in ostalega premoženja

Če pristojni urad za preprečevanje pranja denarja oceni, da je podan utemeljen sum storitve kaznivega dejanja pranja denarja, lahko odredi začasno ustavitev izvršitve transakcije. Ta ukrep je predviden le izjemoma in se lahko izreče le v primerih z visoko stopnjo suma, da gre za transakcije z umazanim denarjem ali premoženjem. Primerjava med državami pokaže, da imajo le-te to področje zelo različno urejeno in da je trajanje take začasne odredbe odvisno predvsem od tega, kam je v strukturi državnih organov umeščen pristojni urad. Tako lahko na primer začasna ustavitev transakcije v Franciji traja 12 ur, v Belgiji 24 ur, v Italiji 48 ur, v Sloveniji 72 ur in v Avstriji kar 6 mesecev (Predlog zakona o preprečevanju pranja denarja – prva obravnava, 2000, str. 46).

Tabela 3: Vrednosti začasno zaseženega umazanega denarja in drugega premoženja v nekaterih državah EU in v Sloveniji (podatki so v ameriških dolarjih).

Država	1995	1996	1997	1998	1999
Belgija	43 milijonov				
Finska				1,1 milijon	2 milijona
Nemčija	5,2 milijona	8,5 milijonov			
Irska	11.000	2,72 milijona	3 milijona	1,3 milijona	
Italija	1,95 milijarde	950 milijonov			
Luksemburg	80.000	11,4 milijona			
Nizozemska	69 milijonov	70 milijonov			
Portugalska	50.000	10 milijonov	0,65 milijona		
Velika Britanija ²⁵	56,3 milijona	30,8 milijonov	51,5 milijona	56 milijonov	
Slovenija		7 milijonov	1,8 milijona	2,3 milijona	980.000

Vir: Review of FATF Anti-Money Laundering Systems and Mutual Evaluation Procedures 1992-1999, str. 51-56, Ljubljana: Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2002, str. 8.

Večina držav je do nedavnega namenila zelo malo pozornosti zakonodajnemu področju, ki vključuje ukrep začasnega zasega premoženja. Gre namreč za zelo kompleksen sistem, ki ga je potrebno premišljeno vzpostaviti in uporabljati. Problem je tudi v tem, da imajo države zelo pomanjkljive podatke o vrednosti zaseženega premoženja. Ti podatki so večinoma tudi zastareli. Razloge za to gre iskati predvsem v dolgotrajnih in težavnih procesih, ki potekajo na sodišču. Časovni razpon med začetkom postopka na sodišču in njegovim koncem – oziroma med začasno in nato dokončno zaseženim (ali vrnjenim) premoženjem – je lahko zelo velik. Kljub pomanjkljivi statistiki pa lahko ugotovimo, da je bilo v preteklosti zelo malo

²⁵ Podatki se nanašajo na dokončno zasežen denar in ostalo premoženje.

premoženja začasno zaseženega, pa še tega so morali v veliki večini vrniti. Težava je bila predvsem v tem, da je do nedavnega v večini evropskih držav tožilec, torej država, moral dokazati vse znake kaznivega dejanja, tudi nezakonito poreklo premoženja storilcev. V zadnjem času pa je že kar nekaj držav zaradi praktičnih težav to načelo obrnilo: zdaj mora storilec dokazati, da njegovo premoženje ni nezakonito pridobljeno.

Če primerjamo zneske začasno zaseženega premoženja z ocenami letnega dohodka iz trgovine z mamili in iz ostalih kaznivih dejanj, lahko z gotovostjo trdimo, da je še veliko prostora za izboljšanje obstoječega sistema odkrivanja in preprečevanja pranja denarja.

Sklep

“Kriminal, predvsem organizirani, je pojav, ki se po svetu razliva kot visoke vode in prodre v vsako poro nacionalne in svetovne zgradbe. In več je teh por, bolj zadovoljni so kriminalci. In zelo vseeno jim je, kakšni so razlogi za razpoke v enotni fronti, ki naj bi jim stala nasproti: politični, nestrokovni ali osebni” (Kos, 2000).

Ključno področje boja zoper kriminal pa danes vse bolj postaja boj proti pranju denarja. Še posebej po terorističnih napadih na ZDA 11. septembra 2001 se je na tem področju zgodilo veliko novega. Spremembe zakonodaj ter raznih direktiv, ki so bile v postopku sprejemanja že kakšno leto ali dve, so bile po tem dogodku kaj hitro sprejete. Preprečevanje terorističnih dejavnosti je tako postalo pomembnejše tudi od ohranitve spoštovanja poslovne tajnosti.

Boj proti pranju denarja pa seveda ne more potekati le znotraj državnih meja. Države se morajo zavedati, da so same v tej bitki nemočne in da je nujno potrebno mednarodno sodelovanje. V pomoč so jim tudi razne mednarodne organizacije, ki s svojimi direktivami in priporočili skušajo državam pomagati pri usklajevanju zakonodaje. To bi olajšalo izmenjavo in primerljivost podatkov med državami. Trenutno je namreč nemogoče narediti realno primerjavo ocene obsega pranja denarja med državami, saj se zakonodaje posameznih držav v določenih delih še vedno močno razlikujejo. Pri tem mislimo predvsem na število predhodnih kaznivih dejanj pranja denarja ter na število organizacij, ki so dolžne sporočiti sumljive transakcije pristojnim organom. Države čaka tako še veliko dela predvsem na področju usklajevanja zakonodaje ter na področju zbiranja in analiziranja podatkov.

Kot tarča je za pralce denarja zanimiva tudi Slovenija. Bližina meje pritegne predvsem Italijane, Hrvate in državljane držav, nastalih iz nekdanjih jugoslovanskih republik. Glavni viri kriminalnih dejavnosti v Sloveniji so tako ilegalni prehodi meje oziroma tihotapljenje ljudi, davčne prevare in trgovina z mamili. Slovenija si seveda ne sme dovoliti, da postane končni cilj pralcev denarja, saj umazan denar za sabo povleče nasilništvo, korupcijo, nizke

moralne standarde in rušenje celotnega gospodarstva. Na srečo se je naša država tega zavedala že takoj po osamosvojitvi, ko je začela urejati zakonodajo na tem področju. Upoštevala je mednarodne konvencije in direktive, katerih priporočila je uspešno vgradila v svojo zakonodajo. Tako danes Slovenija slovi kot ena najboljših na tem področju – naša zakonodaja je boljša kot v večini držav Evropske unije, naše institucionalne rešitve pa so neredko prikazane kot vzor drugim. Seveda pa to ne pomeni, da lahko Slovenija sedaj zaspi na lovorikah. Še naprej mora pozorno spremljati dogajanje na tem področju in ne dovoliti, da bi Slovenija postala prijazna do pralcev denarja. Zavedati se je namreč treba, da se pranje denarja izvaja v obliki različnih dejanj ter da gre za proces, ki ni nikoli zaključen. Denarni zneski, ki izvirajo iz kaznivih dejanj doma ali v tujini, niso nikoli popolnoma “čisti”, ne glede na to, koliko “stopenj pranja” je bilo opravljenih.

Literatura

1. Bosworth-Davies R., Saltmarsh G.: Definition and Classification of Economic Crime. Reuvid Jonathan, ed., The Regulation and prevention of Economic Crime Internationally. London: Kogan Page, 1995, 224 str.
2. Božičnik Smiljana, Stipič Simona: Pranje denarja. Naše gospodarstvo, Ljubljana, 64(2000), 2/3, str. 453-464.
3. Deisinger Mitja: Pranje denarja. Pravosodni bilten, Ljubljana, XIV (1993), 1-2, str. 84-93.
4. Gostiša Jure: Vlada določila nove predpise proti pranju denarja. Finance, Ljubljana, 20. 5. 2002.
5. Heršak Goran B.: Pranje novca i policija. Policija i sigurnost, Zagreb, II-III (1993), str. 221-228.
6. Jakulin Vid: Pranje denarja v aktih Evropske Unije in Sveta Evrope. III. Strokovno srečanje pravnikov javnega prava, Portorož, 3.-5. 12. 1997, str. 277-285.
7. Kos Drago: Dežela šerifov. Delo, Sobotna priloga, Ljubljana, 23. december 2000, str. 32.
8. Markey F. J.: Money laundering: An Investigator's Perspective. Kriminal and Civil Investigation Handbook. New York: McGraw, 1993, str. 5.
9. Matos Urša: Kludijo Stroligo – Bogati so podkupljivejši. Mladina, Ljubljana, (2002), 21, str. 32-35.
10. Mobius Gerald: Money laundering. Interpol. Internationak Criminal Police Review, Lyon, 53(1998), 469-471, str. 270-276.
11. Mršević Z.: Pravna pomoč po evropski konvenciji o pranju denarja, preiskovanju ter zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kriminalno dejavnostjo. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana, 1992, 4, str. 348-356.
12. Plantan Uroš: Pranje denarja: Od kriminala do raja. Kapital, Ljubljana, 9(1999), 214, str. 32-34.
13. Plantan Uroš: Analiza pranja denarja v mednarodnem gospodarskem sodelovanju. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000, 125 str.
14. Plantan Uroš: Offshore finančna središča: druga stran mednarodnega finančnega sistema. Finance, Ljubljana, 2002, 113, str. 18.
15. Podbevšek Bojan: Organizirani gospodarski kriminal in pranje denarja. Revija Policija, Ljubljana, 13 (1993), 1, str. 7-18.
16. Stroligo Kludijo: Pranje denarja. Zbornik: Banke na razpotju, Portorož, 1995, str. 140-156.
17. Stroligo Kludijo: Pranje denarja. IV. Dnevi javnega prava: Uprava in sodstvo v evropskih povezavah in reforma javne uprave v Sloveniji. Portorož, 9-10. junij 1998, str. 353-369.
18. Stroligo Kludijo: Pranje denarja. V: Kazenski zakonik z uvodnimi pojasnili Boštjana Penka in Kludija Stroliga in stvarnim kazalom Vida Jakulina, 1999, str. 52-68.
19. Šeme-Hočevar Vida: Čisti ali umazani denar. Bančni vestnik, Ljubljana, 47(1997), 27, str. 21.
20. Šeme-Hočevar Vida: Sprememba smernice o preprečevanju pranja denarja. Bančni vestnik, Ljubljana, 49(2000), 5, str. 41-44.
21. Šeme-Hočevar Vida: Pranje denarja: izmenjava informacij in skupina EGMONT. Bančni vestnik, Ljubljana, 49(2000), 10, str. 47-49.
22. Through the wringer. The Economist, 14. april 2001, str. 85-87.

23. Vreča Maks: O preprečevanju pranja denarja. Bančni vestnik, Ljubljana, 48(1999), 4, str. 15-18.
24. Vreča Maks: Pranje denarja in revidiranje. Revizor, Ljubljana, 10 (1999), 4, str. 121-127.
25. Walker John: Modelling Global Money Laundering Flows. [URL:<http://members.ozemail.com.au/born1820/mlmethod.htm>], 30. 11. 1998
26. Weiss Monika: Kludijo Stroligo ostro bentil nad brokerji. Finance, Ljubljana, 4. 6. 2002

Viri

27. Billy's Money laundering Information Website, [URL: http://www.laundryman.u-net.com/page14_conclusions.html], 5. 3. 2002a. [URL: http://www.laundryman.u-net.com/page6_mlmeth.html], 5. 3. 2002b.
28. European Banking Federation: Money Laundering Legislation – National Measures, Bruselj, februar 2002.
29. Financial Action Task Force. [URL: <http://www.oecd.org/fatf>], 10. 3. 2002.
30. Kazenski zakonik Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 63/94 in 23/99).
31. Kazenski zakonik z uvodnimi pojasnili Boštjana Penka in Klaudija Stroliga in stvarnim kazalom Vida Jakulina, 1999, str. 52-68
32. Ljubljana: Urad RS za preprečevanje pranja denarja, Gradivo za tiskovno konferenco, 22. april 2002
33. Money laundering: Commission proposes to extend scope of EU Directive. [URL:<http://europa.eu.int/comm/internal-market/en/finances/general/99-498.htm>], 14.7.1999.
34. Navodilo o načinu sporočanja podatkov Uradu Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja (Uradni list RS, št. 84/2001).
35. Odredba o določitvi pogojev, pod katerimi organizacije iz 2. člena zakona o preprečevanju pranja denarja za določene stranke niso dolžne sporočiti podatkov o gotovinskih transakcijah (Uradni list RS, št. 84/2001).
36. Odredba o organizacijah, ki jih ni potrebno identificirati pri opravljanju določenih transakcij (Uradni list RS, št. 84/2001).
37. Predlog zakona o preprečevanju pranja denarja – prva obravnava. Poročevalec Državnega zbora RS, Ljubljana, 27. 7. 2000, str. 33-50.
38. Review of FATF Anti-Money Laundering Systems and Mutual Evaluation Procedures 1992-1999, str. 60.
39. Second Commission report to the European Parliament and the Council on the implementation of the Money Laundering Directive, 1997, str. 44.
40. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99, 102/00 in 59/01).
41. Zakon o deviznem poslovanju (Uradni list RS, št. 1/91, 71/93, 63/95 in 23/99).
42. Zakon o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94, 25/96, 39/96, 5/98, 49/98, 72/98, 66/00 in 111/01).

43. Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (Uradni list RS, št. 59/99).
44. Zakon o preprečevanju pranja denarja (Ur.l. RS št. 79/01).
45. Zakon o ratifikaciji kazenskoopravne konvencije Sveta Evrope o korupciji (Uradni list RS, št. 26/00 - MP št. 7/00).
46. Zakon o ratifikaciji konvencije Združenih narodov zoper nezakonit promet mamil in psihotropnih snovi (Uradni list SRFJ, št. 14/90).
47. Zakon o ratifikaciji konvencije o pranju, odkrivanju, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem (Uradni list RS št. 41/97 in 31/98 - MP št. 11/97 in št. 8/98).
48. Zakon o ratifikaciji konvencije o boju proti podkupovanju tujih javnih uslužbencev v mednarodnem poslovanju (Uradni list RS, št. 1/01 - MP1/01).

Priloga 1

WALKERJEV MODEL PRANJA DENARJA

Walkerjev model pranja denarja je primerljiv in enostaven ekonomski model, izoblikovan iz dostopnih mednarodnih baz podatkov. Posreduje dokaj natančno oceno ter okvir za določanje in spremljanje količine pranja denarja.

Denar se lahko opere v državi izvora oziroma zaslužka, lahko pa je za pranje razposlan v drugo državo ali celo več držav. V omenjenem modelu je količina opranega denarja pogojena z naslednjimi dejavniki:

- narava in obseg kriminala v preučevani državi,
- ocenjena količina opranega denarja na prijavljeni kriminal, za vsak tip kriminala,
- ekonomsko okolje, v katerem se kriminal in pranje denarja dogajata.

Privlačnost države za pranje denarja pa opredeljujejo naslednji dejavniki:

- prisotnost ali odsotnost skrivnih (nezakonitih) bančnih provizij,
- odnos vlade do pranja denarja,
- raven korupcije in regionalni konflikti,
- geografski, etnični in trgovinski kazalniki med državo izvora in ciljno državo.

Indeks privlačnosti države za pralce denarja = $BDP \text{ na prebivalca} * (3 * \text{bančna tajnost} + \text{odnos vlade} + \text{članstvo SWIFTa} - 3 * \text{konfliktnost v državi} - \text{korupcija} + 15)$

Vrednost uporabljenih členov enačbe:

- BDP na prebivalca je izražena v ameriških dolarjih;
- bančna tajnost zavzema vrednost od 0 (ni zaščitnih zakonov) do 5 (zakonodaja obstaja);
- odnos vlade zavzema vrednost od 0 (vlada nasprotuje pranju) do 4 (vlada pranje tolerira);
- članstvo SWIFT je 0 za nečlane in 1 za člane;
- konfliktnost v državi zavzema vrednosti od 0 (ni konfliktne situacije) do 4 (konfliktne situacije obstajajo);
- korupcija je modificirana vrednost indeksa mednarodne transparentnosti (1=nizka in 5=visoka transparentnost);
- konstanta 15 je vključena, da so vsi rezultati večji od 1

Rezultat je tem boljši čim manjša je izračunana vrednost indeksa.

Tabela 4: Privlačnost države za pralce denarja

Država	Rezultat
Luksemburg	686
Združene države Amerike	634
Švica	617
Kajmanski otoki	600
Avstrija	497
Nizozemska	476
Lihtenštajn	466
Vatikan	449
Velika Britanija	439
Sngapur	429
Hong Kong	397
Irska	356
Bermudsko otočje	313
Bahami, Norveška, Islandija, Kanada	250-299
Portugalska, Danska, Švedska, Monako, Japonska, Finska, Nemčija	200-249
Italija, Tajvan, Združeni arabski emirati, Francija, Malta, Ciper	150-199
Gibraltar, Španija, Kanarski otoki, Belorusija, Izrael	100-149
Češka, Latvija, Estonija, Grčija, Madžarska, Rusija, Makedonija, Brazilija	50-99
Poljska, Slovaška, Hrvaška, Slovenija , Jugoslavija, Albanija	25-49
Ukrajina, Mehika, Kolumbija, San Marino	10-24
Egipt, Peru, Indija, Iran, Nepal	0-9

Vir: Walker, 1998.

Izračun po Walkerjevem modelu uvršča Slovenijo med eno bolj "čistih" držav.²⁶

²⁶ Po podatkih iz leta 1998.

Seznam angleških izrazov

choke points – kritične točke oz. ozka grla

Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, European Treaty Series No. 141 – Konvencija Sveta Evrope št. 141 o pranju, izsleditvi, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem

Council Directive of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering (91/308/EEC) – Direktiva Evropske skupnosti o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja

front/shell podjetja – navidezna podjetja

integration – integracija

launder – pranje

layering – stratifikacija

loan back – navidezno zadolževanje

placement – plasma

smurfing – drobljenje

structuring – sestavljanje